

Udenrigsministeriet

Medlemmerne af Folketingets Europaudvalg
og deres stedfortrædere

Asiatisk Plads 2
DK-1448 København K
Telefon +45 33 92 00 00
Telefax +45 32 54 05 33
E-mail: um@um.dk
<http://www.um.dk>
Girokonto 3 00 18 06

Bilag
1

Journalnummer
400.C.2-0

Kontor
EUK

19. november 2009

SAMLENOTAT

Rådsmøde (beskæftigelse, socialpolitik, sundhed og forbrugerbeskyttelse) den 30. november - 1. december 2009

Med henblik på mødet i Folketingets Europaudvalg den 27. november 2009 - dagsordenspunkt rådsmøde (beskæftigelse, socialpolitik, sundhed og forbrugerbeskyttelse) den 30. november - 1. december 2009 - beskæftigelsesdelen - vedlægges Beskæftigelsesministeriets samlenotat vedrørende de punkter, der forventes optaget på dagsordenen.

Per Stig Møller

5. november 2009

J.nr. 2009-0011949

JAIC/SHE

Samlenotat vedrørende rådsmøde for beskæftigelse og sociale anliggender den 30. november 2009

Dagsordenen for rådsmødet forventes at se således ud:

1. **Håndtering af krisen og revision af Lissabon-strategien post 2010** s. 3
  - *Politisk debat*
  - a) **Meddelelse fra Kommissionen om beskæftigelseskrisen**
    - *Præsentation ved Kommissionen*
  - b) **Fremme af inklusion på arbejdsmarkedet – håndtering af krisen og forberedelse af Lissabon-strategien post 2010, KOM-dokument foreligger ikke**
    - *Vedtagelse af rådskonklusioner*
  - c) **Den europæiske beskæftigelsesstrategi i Lissabon-strategien post 2010, KOM-dokument foreligger ikke**
    - *Godkendelse af udtalelse fra Beskæftigelseskomiteen (EMCO)*
  - d) **Lissabon-strategien post 2010, KOM-dokument foreligger ikke**
    - *Godkendelse af udtalelse fra komiteen for social beskyttelse (SPC)*
  - e) **Anden rapport om de sociale implikationer af krisen fra SPC og Kommissionen, KOM-dokument foreligger ikke**
    - *Præsentation ved Kommissionen*
2. **Forslag til Rådets direktiv om gennemførelse af den reviderede rammeaftale vedrørende forældreorlov, der er indgået af BUSINESSEUROPE, UEAPME, CEEP og EFS, og om ophævelse af direktiv 96/34/EF, KOM(2009)410** s. 6
  - *Politisk enighed*
3. **Sund og værdig aldring, KOM-dokument foreligger ikke** s. 11
  - *Vedtagelse af rådskonklusioner*

4. **Ligestilling: Styrkelse af vækst og beskæftigelse – input til Lissabon-strategien post 2010, KOM-dokument foreligger ikke** s. 13
  - Vedtagelse af rådskonklusioner
  - Politisk debat
5. **Opfølgning på Beijing, KOM-dokument foreligger ikke** s. 15
  - Vedtagelse af rådskonklusioner
6. **Forslag til Europa-Parlamentet og Rådets direktiv om anvendelse af princippet om ligebehandling af mænd og kvinder i selvstændige erhverv og om ophævelse af direktiv 86/613/EØF, KOM(2008)636** s. 17
  - Politisk enighed
7. **Forslag til Rådets direktiv om gennemførelse af princippet om ligebehandling af alle uanset religion eller tro, handicap, alder eller seksuel orientering, KOM(2008)426** s. 21
  - Fremskridtsrapport

Punkterne 1, 2, 4, 5 og 6 hører under Beskæftigelsesministeriets ressort. Punkterne 3 og 7 hører under Indenrigs- og Socialministeriets ressort.

1. **Håndtering af krisen og revision af Lissabon-strategien post 2010**
- Politisk debat
  - a) **Meddelelse fra Kommissionen om beskæftigelseskrisen, KOM-dokument foreligger ikke**
- Præsentation ved Kommissionen
  - b) **Fremme af inklusion på arbejdsmarkedet – håndtering af krisen og forberedelse af Lissabon-strategien post 2010, KOM-dokument foreligger ikke**
- Vedtagelse af rådskonklusioner
  - c) **Den europæiske beskæftigelsesstrategi i Lissabon-strategien post 2010, KOM-dokument foreligger ikke**
- Godkendelse af udtalelse fra Beskæftigelseskomiteen (EMCO)
  - d) **Lissabon-strategien post 2010, KOM-dokument foreligger ikke**
- Godkendelse af udtalelse fra komiteen for social beskyttelse (SPC)
  - e) **Anden rapport om de sociale implikationer af krisen fra SPC og Kommissionen, KOM-dokument foreligger ikke**
- Præsentation ved Kommissionen

Nyt notat.

1. Resumé

Under dette punkt er der på rådsmødet lagt op til en politisk debat om håndtering af den økonomiske krise og forberedelse af Lissabon-strategien post 2010. Det svenske formandskab har fremlagt forslag til rådskonklusioner om fremme af inklusion på arbejdsmarkedet, og Rådet skal godkende udtalelser om dette emne fra Beskæftigelseskomiteen (EMCO) og Komiteen for Social Beskyttelse (SPC). Under dette punkt vil Kommissionen desuden præsentere en meddelelse om krisen indvirkning på beskæftigelsen og en rapport om de sociale implikationer af krisen, som er udarbejdet af Kommissionen og SPC.

2. Baggrund

Det svenske formandskab har fremme af inklusion på markedet og håndteringen af den økonomiske og finansielle krise som sine prioriterede områder.

3. Hjemmelsgrundlag

Spørgsmålet om hjemmelsgrundlaget er ikke relevant.

4. Nærhedsprincippet

Spørgsmålet om nærhedsprincippet er ikke relevant.

5. Formål og indhold

a) Meddelelse fra Kommissionen om beskæftigelseskrisen

Kommissionen ventes at fremlægge en meddelelse, der analyserer omfanget af krisens indvirkning på beskæftigelsessituationen og de tiltag, der er taget i medlemslandene for at imødegå krisen. Endvidere ventes meddelelsen at indeholde forslag til 4 indsatsområder, herunder 1) initiativer og investeringer med henblik

på at undgå langtidsarbejdsløshed, 2) fremme af flexicurity, 3) støtte til grupper, der er særligt udsatte for arbejdsløshed og 3) forbedring af situationen for arbejdstagere, som er ansat på midlertidige vilkår eller på vilkår, der afviger fra de sædvanlige.

b) Fremme af inklusion på arbejdsmarkedet – håndtering af krisen og forberedelse af Lissabon-strategien post 2010

Det svenske formandskab har fremlagt forslag til rådskonklusioner om fremme af inklusion på arbejdsmarkedet. Formålet med konklusionerne er at sende et signal til DER om, at inklusion på arbejdsmarkedet er væsentligt i forbindelse med håndteringen af den økonomiske og finansielle krise. Samtidig skal konklusionernes ses som input til den kommende revision af Lissabon-strategien post 2010. Medlemslandene og Kommissionen opfordres derfor blandt andet til:

- at bibeholde et stærkt politisk fokus på at modvirke konsekvenserne af den økonomiske krise, samtidig med at man bevarer fokus på skabelse af stærke strukturer på arbejdsmarkedet, social sammenhængskraft og fleksibilitet
- at sikre tilvejebringelse af exitstrategier, når krisen aftager
- fortsat at fremme og udveksle god praksis om sammenhængen mellem aktive arbejdsmarkedspolitikker og social sikring samt at fremme incitamentet til arbejdsmarkedsdeltagelse og forbedre adgangen til uddannelse
- at undersøge, hvordan barrierer for en stigende arbejdsmarkedsdeltagelse kan reduceres, og hvordan man kan fremme inklusion på arbejdsmarkedet i forbindelse med fremtidige initiativer, herunder i Lissabon-strategien post 2010 samt i den kommende strategi for vækst og jobs.

Det Europæiske Råd opfordres til:

- at lægge vægt på, at der er behov for at tage initiativer, der modvirker konsekvenserne af den økonomiske og finansielle krise samtidig med at sikre tilvejebringelse af passende exitstrategier.
- at anerkende, at aktive arbejdsmarkedspolitikker kombineret med socialsikringspolitikker kan forbedre den fremtidige beskæftigelsessituation i medlemslandene
- at understrege, at de europæiske lande skal fremme deltagelse på arbejdsmarkedet og gøre fuld brug af arbejdsstyrken for at imødegå konsekvenserne af den demografiske udvikling og i den forbindelse også inddrage ligestillingspolitikker, der kan bidrage til en øget erhvervsfrekvens
- at sikre fokus på behovet for en øget arbejdsstyrke i Lissabon-strategien post 2010

c) Den europæiske beskæftigelsesstrategi i Lissabon-strategien post 2010

Beskæftigelseskomiteen (EMCO) tager i sin udtalelse udgangspunkt i, at den europæiske beskæftigelsesstrategi medvirker til at skabe flere og bedre jobs og bør være en væsentlig del af Lissabon-strategien post 2010. Mål og prioriteter i den nuværende beskæftigelsesstrategi bør fastholdes uændret, men implementeringen bør styrkes. Den åbne koordinationsmetode har vist sig effektiv, men elementer som politisk ejerskab, inddragelse af parterne og multilateral overvågning kan styrkes.

d) Lissabon-strategien post 2010

Komiteén for Social Beskyttelse ventes i sin udtalelse at tage udgangspunkt i, at Komiteén anser post-2010 Lissabonstrategien for værende:

- Et middel der skal sætte Europa på kurs mod vedvarende vækst og beskæftigelse samt øget social sammenhængskraft i en udfordrende sammenhæng præget af en stigende aldring samt et øget pres, der er genereret af den teknologiske udvikling, globaliseringen og klimaforandringerne.
- Et ramme som samtidig skal sikre en opfyldelse af målene inden for vækst, beskæftigelse, reduktion af fattigdom samt sikre større social sammenhængskraft.
- En udfordring hvor forstærket interaktion mellem økonomiske, beskæftigelses- og socialpolitikker er afgørende i forhold til formuleringen af den fremtidige strategi.
- En bekræftelse af engagementet i bekæmpelsen af fattigdom og social eksklusion samt alle former for diskrimination, særligt i lyset af den nuværende krise og med hensyn til at yde tilstrækkelig social beskyttelse. Det inklusive arbejdsmarked samt beskæftigelse med kvalitet spiller en central rolle med henblik på at fæstne den sociale sammenhæng.
- En udfordring i forhold til at sikre at strategiens sociale resultater, herunder på kønsligestillingsområdet, bliver overvåget og behandlet systematisk.
- En vej til forbedring af den åbne koordinationsmetode, hvilket fortsat er af afgørende betydning med hensyn til at styrke den sociale sammenhængskraft.
- En vigtig stræben efter effektive og velintegrerede politikker, der bidrager til at øge tilliden til strategien, samt anerkendelsen af fordelene forbundet med denne blandt de europæiske borgere.

e) Anden rapport om de sociale implikationer af krisen fra SPC og Kommissionen

Det forventes, at rapporten vil konstatere, at stærke politiske initiativer i medlemsstaterne med henblik på genopretning og det forhold, at de sociale beskyttelsessystemer fungerer som automatiske stabilisatorer har spillet en større rolle med henblik på afsvækkelse af krisens konsekvenser, men dens menneskelige omkostninger er fortsat vanskelige at vurdere både på kortere og længere sigt.

De første tegn på genopretning kan nu konstateres, mens dens fulde konsekvenser for arbejdsmarkedet og de offentlige budgetter er endnu ikke konstateret.

Mere end 5 millioner mennesker har mistet deres job, og et stort antal mennesker er udsat for risiko for fattigdom og social udstødelse og forgældelse. Arbejdstagere på kortfristede kontrakter var blandt de første, som blev ramt af den økonomiske nedgang. Navnlig indvandrere samt unge og ældre arbejdstagere blev ramt af krisen, men også mindre udsatte grupper blev berørt. Uanset medlemsstaternes hurtige indgriben forventes ledigheden at forblive høj i et stykke tid med deri indbygget risiko for langtidsarbejdsløshed og social eksklusion.

Det kan konstateres, at rækkevidden, dybden og virkningerne af krisen i stor grad varierer mellem medlemsstaterne. Således steg arbejdsløsheden i én medlemsstat fra 2,7 % til 3,5% og fra 6,1% til 19,7 % i en anden. Hertil kommer, at de sociale situationer var højst forskellige i medlemsstaterne før krisen såvel i henseende til arbejdsløshed og fattigdomsniveauer.

Da velfærdssystemerne fortsat vil have en rolle at spille som automatiske stabilisatorer, forventes det, at udgifter på det sociale område vil stige. Imidlertid er der store variationer mellem medlemsstaterne med henblik på kapaciteten til at kunne håndtere en stigende efterspørgsel efter sociale ydelser. Nogle medlemsstater har således af budgetmæssige årsager været nødsaget til at gennemføre økonomiske konsolideringsforanstaltninger, som vil kunne svække virkningen af tidligere vedtagne initiativer med henblik på genopretning af beskæftigelsen.

6. Europa-Parlamentets udtalelser

Europa-Parlamentet skal ikke høres.

7. Gældende dansk ret og forslagens konsekvenser herfor

Ikke relevant.

8. Forslagets konsekvenser for statsfinanserne, samfundsøkonomien, miljøet eller beskyttelsesniveauet

Forslagene har ikke konsekvenser for statsfinanserne, samfundsøkonomien, miljøet eller beskyttelsesniveauet.

9. Høring

Rådskonklusionerne om fremme af inklusion på arbejdsmarkedet er sendt til EU-Specialudvalget for Arbejdsmarkedet og Sociale Forhold til orientering.

10. Regeringens foreløbige generelle holdning

Fra dansk side støtter man vedtagelse af dokumenterne.

11. Generelle forventninger til andre landes holdninger

De øvrige lande ventes at kunne støtte vedtagelse af de fremlagte dokumenter.

12. Tidligere forelæggelse for Folketingets Europaudvalg

Sagen har ikke tidligere været forelagt Folketingets Europaudvalg.

2. Forslag til Rådets direktiv om gennemførelse af den reviderede rammeaftale vedrørende forældreorlov, der er indgået af BUSINESSEUROPE, UEAPME, CEEP og EFS, og om ophævelse af direktiv 96/34/EF, KOM(2009)410
- Politisk enighed

Nyt notat.

1. Resumé

Arbejdsmarkedets parter på europæisk plan har indgået en aftale om revision af rammeaftalen om forældreorlov. Formålet med direktivet er at give retsvirkning til denne aftale. Rammeaftalen erstatter parternes tidligere aftale af 14. december 1995, der fik retsvirkning med direktiv 96/34/EF.

Med aftalen udvides lønmodtagerens individuelle ret til forældreorlov fra tre måneder til fire måneder, hvoraf én måned ikke skal kunne overføres fra den ene forælder til den anden. Desuden indføres en række forbedringer og præciseringer, særligt forbedres beskyttelsen af retten til forældreorlov, og der åbnes op for at søge større fleksibilitet ved genoptagelsen af arbejdet efter endt orlov.

Det overordnede formål er at bidrage til at forbedre sammenhængen mellem arbejdsliv og familieliv, herunder hensyntagen til nye familiestrukturer og at fremme ligestillingen på arbejdsmarkedet.

2. Baggrund

I overensstemmelse med Traktatens artikel 138 om konsultation af arbejdsmarkedets parter gennemførte Kommissionen i 2006-07 en høringsproces vedrørende sammenhængen mellem arbejdsliv og familieliv.

I oktober 2008 fremlagde Kommissionen en pakke om fremme af bedre balance mellem arbejdsliv og familieliv, herunder forslag til ændret graviditetsdirektiv. Samtidig tilkendegav Kommissionen i en meddelelse, at den ville træffe de fornødne foranstaltninger for at give retsvirkning til en eventuel ny aftale mellem parterne om forældreorlov.

Den reviderede rammeaftale om forældreorlov blev indgået af parterne den 18. juni 2009, og parterne anmodede Kommissionen om at forelægge aftalen for Rådet med henblik på at gøre den bindende i alle medlemsstater.

Formålet med direktivet er at give retsvirkning til den reviderede aftale om forældreorlov, der blev indgået den 18. juni 2009 mellem arbejdsmarkedets parter på europæisk plan (BUSINESSEUROPE, UEAPME, CEEP og EFS).

Forslaget skal erstatte parternes tidligere aftale af 14. december 1995, der fik retsvirkning med direktiv 96/34/EF.

3. Hjemmelsgrundlag

Forslaget er baseret på EF-Traktatens artikel 139, stk. 2, hvorefter parterne kan anmode om, at Rådet træffer afgørelse om at give retsvirkning til en aftale. Rådet træffer afgørelse med kvalificeret flertal. Europa-Parlamentet skal ikke inddrages i høringsprocessen, se dog punkt 6.

4. Nærhedsprincippet

Målet med forslaget er at foretage en ajourføring af det eksisterende direktiv om minimumsstandarder vedrørende forældreorlov. Dette kan kun ske ved en foranstaltning på EU-plan. Såvel de europæiske arbejdsmarkedsparter som Kommissionen er overbevist om behovet herfor. Rammeforfikalen opstiller ifølge Kommissionen kun generelle principper for forældreorlov og lader det være op til medlemsstaterne at fastsætte de nationale bestemmelser for at anvende disse principper. Derved sikres, at bestemmelserne kan tilpasses til arbejdsmarkedet i den enkelte medlemsstat. Forslaget går ikke længere end nødvendigt for at nå de tilsigtede mål. Det fastsætter alene minimumsstandarder og giver de medlemsstater, som ønsker det, mulighed for at vedtage strengere krav.

Regeringen har ikke bemærkninger hertil. Det forhold, at de indholdsmæssige regler (dvs. dem, der mest vedrører de forskellige konkrete foranstaltninger) er udarbejdet gennem social dialog af de europæiske repræsentanter for lønmodtagere og arbejdsgivere snarere end af Kommissionen, er ud fra et dansk synspunkt en yderligere garanti for overholdelse af nærhedsprincippet.

5. Formål og indhold

a) Direktivet

Selve direktivteksten er kortfattet med en henvisning til aftalen, der er bilag til direktivet.

I *artikel 1* gøres den aftale, der er indgået mellem parterne, retligt bindende. *Artikel 2* vedrører sanktioner, som skal bidrage til en effektiv gennemførelse af rammeaftalen. *Artiklerne 3, 5 og 6* indeholder gennemførelsesbestemmelserne, herunder mulighed for overenskomstimplementering, og endelig fremgår det af *artikel 4*, at direktivet ophæver det tidligere direktiv vedrørende forældreorlov.

b) Aftalen

Den eksisterende aftale af 14. december 1995 giver lønmodtagerne individuel ret til forældreorlov i mindst 3 måneder. Det er derfor allerede et gældende princip, at forældreorlov er en individuel ret, der ikke bør overdrages fra den ene forælder til den anden. Mange medlemsstater har imidlertid givet mulighed herfor.

Den eksisterende aftale yder desuden beskyttelse mod afskedigelse samt ret til at vende tilbage til den samme eller tilsvarende stilling og sikrer opretholdelse af beskæftigelsesmæssige rettigheder under forældreorloven. Aftalen indeholder betingelserne for adgangen til forældreorlov og de nærmere regler herfor, som medlemsstaterne kan fastsætte på nationalt plan. Endelig giver aftalen lønmodtageren ret til arbejdsfrihed, når tvingende familiemæssige årsager gør sig gældende i tilfælde af sygdom eller ulykke, der gør lønmodtagerens tilstedeværelse nødvendig.

De væsentligste ændringer i den reviderede aftale af 18. juni 2009 er følgende:

- Aftalen dækker alle lønmodtagere uanset kontrakttype, herunder deltidsbeskæftigelse, tidsbegrænset beskæftigelse og vikararbejde.
- Retten til forældreorlov for arbejdstagere udvides fra de nuværende tre til fire måneder.
- For at tilskynde til at forældrene deles ligeligt om forældreorloven, fastsættes det, at mindst én af disse fire måneder ikke under nogen omstændigheder skal kunne overføres ('non-transferability'). Denne fjerde måned vil gå tabt, hvis det kun er den ene forælder, som tager forældreorlov.

- Det gøres obligatorisk (og ikke længere fakultativt) nationalt at fastsætte varselsperioder, som skal benyttes af en lønmodtager, der ønsker at tage forældreorlov. Disse skal fastsættes i overensstemmelse med både lønmodtagerens og arbejdsgiverens interesser.
- Alle former for mindre gunstig behandling som følge af ansøgning om forældreorlov forbydes, hvorved beskyttelsen mod dårligere behandling som følge af orlov forbedres. Tilsvarende bestemmelse er en del af kommissionens forslag til ændring af graviditetsdirektiv 92/85/EØF, artikel 10 (1).
- Spørgsmål om social sikring skal i lighed med tidligere undersøges og afgøres nationalt. Dog bemærkes, at der ligeledes er indsat en tilsvarende bestemmelse om indkomstforhold. Hertil gøres der i de generelle betragtninger opmærksom på, at erfaringer i medlemsstaterne har vist, at indkomstniveauet under forældreorlov er en faktor, der har indflydelse på, om forældre holder orlov, navnlig fædre.
- Forældres ret til at bede om ændrede arbejdsforhold ved tilbagevenden til arbejde efter orlov fastslås. Arbejdsgivere skal besvare sådanne anmodninger om fleksible arbejdsordninger både efter egne og efter lønmodtagerens behov. Tilsvarende bestemmelse er en del af kommissionens forslag til ændring af graviditetsdirektiv 92/85/EØF, artikel 11(d).
- Lønmodtageren og arbejdsgiveren opfordres til at forblive i kontakt med hinanden under orloven for at fremme genoptagelsen af arbejdet.

6. Europa-Parlamentets udtalelser

Europa-Parlamentet skal ikke inddrages i lovgivningsprocessen. Kommissionen har dog tilkendegivet i overensstemmelse med tidligere løfter at give Parlamentet, hvis det ønsker det, mulighed for at sende en udtalelse til Kommissionen og Rådet.

Der er endnu ikke modtaget en udtalelse fra Parlamentet.

7. Gældende dansk ret og forslagets konsekvenser herfor

Det gældende forældreorlovsdirektiv (direktiv 96/34/EF) er i dag implementeret gennem flere love:

- Barselloven (lov nr. 566 af 9. juni 2006 med senere ændringer)
- Ligebehandlingsloven (nu lovbk. nr. 734 af 28. juni 2006)
- Lov om lønmodtageres ret til fravær fra arbejde af særlige familiemæssige årsager (Lov nr. 223 af 22. marts 2006)

Direktivet og den reviderede rammeaftale vurderes ikke umiddelbart at betyde ændringer i de danske lovregler:

- Alle lønmodtagere er omfattet af retten til forældreorlov uanset deres kontrakttype.
- Hver forælder har efter barselloven allerede en individuel ret til 32 ugers forældreorlov (godt 7 måneders forældreorlov pr. forælder). Der er ikke efter de danske regler mulighed for at overføre forældreorlov fra den ene forælder til den anden.
- I barselloven er der allerede fastsat en varslingsfrist på 8 uger, der tilgodeser både arbejdsgiverens og lønmodtagerens interesser.
- Det må dog overvejes, om det er nødvendigt at præcisere beskyttelsen i ligebehandlingsloven i forhold til alle former for mindre gunstig behandling som følge af ansøgning om forældreorlov. I dag omhandler beskyttelsen i §§ 9 og 16 alene lovstridige afskedigelser.
- Det må ligeledes overvejes, om det er nødvendigt at præcisere i barselloven, at forældre har ret til at bede om ændrede arbejdsforhold ved tilbagevenden til arbejde efter orlov og

arbejdsgiverens pligt til at svare sådanne anmodninger. Barselloven omtaler i dag alene muligheden for efter aftale delvis at genoptage arbejdet.

8. Forslagets konsekvenser for statsfinanserne, samfundsøkonomien, miljøet eller beskyttelsesniveauet

Forslaget menes ikke at have konsekvenser for statsfinanserne, samfundsøkonomien eller miljøet. Der kan som konsekvens af en vedtagelse som nævnt under punkt 7 forventes mindre præciseringer i forhold til det danske beskyttelsesniveau.

9. Høring

Forslaget har været i høring i EU-Specialudvalget for Arbejdsmarkedet og Sociale Forhold med frist den 17. august 2009.

KL takker for fremsendelsen af forslaget og udtrykker tilfredshed med, at der er valgt en gennemførelsesform, der ikke tillægger eller fratrækker noget i forhold til den indgåede aftale mellem de europæiske arbejdsmarkedsparter. KL udtrykker også tilfredshed med, at den europæiske regulering af arbejdsmarkedet sker ved hjælp af aftaler indgået mellem arbejdsmarkedets parter. Herudover har KL ingen yderligere bemærkninger.

FTF finder, at det fremsatte forslag til gennemførelsen af en revideret rammeaftale om forældreorlov er i overensstemmelse med det aftaleresultat, som de europæiske sociale parter kunne enes om, og at resultatet indebærer en forbedring i forhold til den hidtil gældende rammeaftale. Selv om den reviderede rammeaftale formentlig ikke umiddelbart vil få de store konsekvenser på det danske arbejdsmarked, kan den understøtte en positiv udvikling på det europæiske arbejdsmarked vedrørende vilkår for forældreorlov. FTF bemærker dog, at man gerne havde set, at bestemmelsen i artikel 6, stk. 1, om muligheden for fleksibel indretning af vilkår ved tilbagevenden fra forældreorloven, var blevet en egentlig rettighed for medarbejderen. I mange kollektive danske overenskomster er der givet adgang til fleksibel tilpasning af arbejdsvilkår ved tilbagevenden fra forældreorlov.

FA er tilfreds med, at Kommissionen har fremsat sit forslag så hurtigt efter at de europæiske sociale parter den 18. juni 2009 blev enige om den reviderede rammeaftale vedrørende forældreorlov. Den reviderede rammeaftale vil både give en bedre balance mellem arbejds-, privat- og familielivet, og gøre det lettere for virksomhederne at planlægge arbejdet. Kommissionens forslag rummer mulighed for at gennemføre direktivet og rammeaftalen ved kollektiv overenskomst og afsætter 2 år fra vedtagelse af forslaget til at gennemføre det. Om nødvendigt kan denne gennemførelsesfrist udvides med yderligere 1 år. På den baggrund er FA positive over for forslaget og har ikke yderligere bemærkninger.

LO har henvist, at LO over for ETUC har gjort opmærksom på, at LO gerne havde set et mere vidtgående framework, men er helt klar over, at det foreliggende resultat er det muliges kunst. LO har over for ETUC anført følgende konkrete bemærkninger til teksten:

- I punkt 17 i de generelle betragtninger hedder det, at "medlemsstaterne bør tage hensyn til de særlige behov, som forældre med langtidssyge eller handicappede børn måtte have". LO kan konstatere, at denne betragtning ikke bliver fulgt op af initiativer i direktivet.
- I punkt 22 ligeledes under de generelle bemærkninger er det uklart, i hvilken grad det er arbejdstager eller arbejdsgiver, der er forpligtet til at tilrettelægge forløbet i forbindelse med tilbagevenden til arbejdspladsen. Det bør derfor præciseres, at det er arbejdsgiveren som jo har ledelsesretten, der derfor også har forpligtigelsen.

- I § 2, stk. 2, hilser LO velkomment, at forældreorlovsperioden udvides fra 3 til 4 måneder, og at man med rammeaftalen forsøger at tage fat på udfordringen med at få flere fædre til at tage del i orloven ved at reservere en måned ud af de 4 måneder. Det er imidlertid uklart, hvordan man både vil fastholde forældreorloven som en individuel ret samtidig med, at man reserverer en del af orloven til fædre.

DA har bemærket, at DA gennem BusinessEurope har været med til at indgå den reviderede rammeaftale vedrørende forældreorlov. DA finder på den baggrund ikke anledning til at fremkomme med specifikke bemærkninger til selve indholdet af aftalen. Aftalen opstiller kun generelle principper for forældreorlov og lader det være op til medlemsstaterne at fastsætte bestemmelser for anvendelse af disse principper. DA har noteret sig, at direktivforslaget indeholder den sædvanlige adgang for arbejdsmarkedets parter til at gennemføre direktivet ved kollektiv aftale.

10. Regeringens foreløbige generelle holdning

Regeringen er positiv over for direktivet og rammeaftalen. Fra dansk side må det betragtes som positivt, at parterne på europæisk plan er blevet enige om at revidere rammeaftalen om forældreorlov.

11. Generelle forventninger til andre landes holdninger

Der er bred tilslutning blandt medlemslandene til forslaget vedr. gennemførelse af parternes aftale.

- Der var under forhandlingerne reservationer fra parterne og visse medlemslandes side vedrørende sanktionsbestemmelsen, idet Kommissionens havde foretaget en modernisering i forhold til det gældende forældreorlovsdirektiv. Imidlertid blev der opnået enighed om et opdateret tekstforslag, som parterne tidligere har kunnet tilslutte sig, og som der er tilslutning til i Rådet.
- Der ventes også bred tilslutning til et ændringsforslag om at gøre direktivforslaget mindre bureaukratisk, ved at krav om at indsende nationale paralleltekster (såkaldte korrelationstabeller) ikke skal nævnes i direktivteksten. Dette kan Danmark også støtte.

12. Tidligere forelæggelse for Folketingets Europaudvalg

Sagen har ikke tidligere været forelagt Folketingets Europaudvalg.

3. Sund og værdig aldring, KOM-dokument foreligger ikke *- Vedtagelse af rådskonklusioner*

Nyt notat.

1. Resume

Det svenske formandskab har fremsat forslag til rådskonklusioner om sund og værdig aldring. I udkastet foreslås en strategi, der skal forbedre den generelle livskvalitet og reducere følgerne af kroniske sygdomme samt handicap.

2. Baggrund

Det svenske formandskab ønsker med udkastet til rådskonklusioner om sund og værdig aldring at belyse på nødvendigheden af et godt samarbejde mellem social- og sundhedssektorerne.

3. Hjemmelsgrundlag

Spørgsmålet om hjemmelsgrundlaget er ikke relevant.

4. Nærhedsprincippet

Spørgsmålet om nærhedsprincippet er ikke relevant.

5. Formål og indhold

I udkastet til rådskonklusioner foreslås en strategi, der skal forbedre den generelle livskvalitet og reducere følgerne af kroniske sygdomme samt handicap. Medlemsstaterne opfordres til at prioritere nødvendigheden af et godt samarbejde mellem social- og sundhedssektorerne.

Kommissionen opfordres til at følge udviklingen blandt andet gennem eksisterende indikatorer. Kommissionen opfordres endvidere til at udarbejde en ny handlingsplan for 2011, der skal have til formål at fremme værdighed, sundhed og livskvalitet for ældre mennesker.

Både Kommissionen og medlemsstaterne opfordres til at styrke samarbejdet på området blandt andet gennem den åbne koordinationsmetode.

6. Europa-Parlamentets udtalelser

Europa-Parlamentet skal ikke høres.

7. Gældende dansk ret og forslagets konsekvenser herfor

Ikke relevant.

8. Forslagets konsekvenser for statsfinanserne, samfundsøkonomien, miljøet eller beskyttelsesniveauet

Ikke relevant.

9. Høring

Forslaget har været i høring i Specialudvalget for Beskæftigelse og Sociale forhold med frist den 28. oktober 2009. Specialudvalget har ikke haft bemærkninger.

10. Regeringens foreløbige generelle holdning

Regeringen har en generelt positiv holdning til forslaget.

11. Generelle forventninger til andre landes holdninger

Alle medlemslande har tilkendegivet, at de har en positiv tilgang til udkastet til rådskonklusioner.

12. Tidligere forelæggelse for Folketingets Europaudvalg

Sagen har ikke tidligere været forelagt Folketingets Europaudvalg.

4. Ligestilling: Styrkelse af vækst og beskæftigelse – input til Lissabon-strategien, KOM-dokument foreligger ikke
- Vedtagelse af rådskonklusioner

Nyt notat.

1. Resumé

Det svenske formandskab har fremsat forslag til rådskonklusioner på ligestillingsområdet om ”Styrkelse af vækst og beskæftigelse”. Med rådskonklusionen opfordres det kommende spanske formandskab til at sikre, at der udarbejdes ligestillingsinput til post-Lissabon processen.

2. Baggrund

Formandskabet har ved en konference om ligestilling, vækst og arbejdsmarked i oktober 2009 sat fokus på, at ligestilling er en forudsætning for øget vækst og beskæftigelse, herunder som en del af løsningen på den nuværende finanskrise, samt at man i post-Lissabon processen bør være opmærksom på, at især kvinder rammes hårdt af den økonomiske krise.

3. Hjemmelsgrundlag

Spørgsmålet om hjemmelsgrundlaget er ikke relevant.

4. Nærhedsprincippet

Spørgsmålet om nærhedsprincippet er ikke relevant.

5. Formål og indhold

I rådskonklusionen opfordres medlemslandene og EU Kommissionen blandt andet til 1) at sikre et ligestillingsperspektiv i forbindelse med en post-Lissabon strategi i alle relevante politikområder, 2) at sikre at kvinders og mænds forskellige situation i den økonomiske krise tages i betragtning og 3) at fortsætte indsatsen for at fremme ligestilling på arbejdsmarkedet, herunder ligeløn. Desuden inviteres det kommende spanske formandskab til at sikre, at der indgår et ligestillingsperspektiv i post-Lissabon processen.

6. Europa-Parlamentets udtalelser

Europa-Parlamentet skal ikke høres.

7. Gældende dansk ret og forslagets konsekvenser herfor

Ikke relevant.

8. Forslagets konsekvenser for statsfinanserne, samfundsøkonomien, miljøet eller beskyttelsesniveauet

Forslaget forventes ikke at få konsekvenser for statsfinanserne, samfundsøkonomien, miljøet, beskyttelsesniveauet eller få administrative konsekvenser for erhvervslivet.

9. Høring

Sagen har været i høring i Specialudvalget for Arbejdsmarkedet og Sociale Forhold med frist den 27. oktober 2009.

Danske Regioner ser særdeles positivt på det videre arbejde med Lissabon processen og ligeledes initiativer på ligestillingsområdet. I pkt. 3.f understreges det, at ligestilling er utilstrække-

ligt implementeret i medlemslandene. I den forbindelse skal Danske Regioner blot erindre om, at der af den danske NRP (Nationale Reform Programmer) fremgår oplysninger vedr. ligestilling og kvinders beskæftigelse, ligesom arbejdsmarkedets parter på regional og kommunalt plan i deres bidrag til NRP har medtaget et afsnit om forbedring af barselsorlov.

10. Regeringens foreløbige generelle holdning

Danmark kan generelt støtte, at man i EU arbejder for at fremme ligestillingen, herunder også på social- og beskæftigelsesområdet.

11. Generelle forventninger til andre landes holdninger

Der har generelt været opbakning til rådskonklusionen blandt medlemslandene.

12. Tidligere forelæggelse for Folketingets Europaudvalg

Sagen har ikke tidligere været forelagt Folketingets Europaudvalg.

5. Opfølgning på Beijing, KOM-dokument foreligger ikke *- Vedtagelse af rådskonklusioner*

Nyt notat.

1. Resumé

Som led i markeringen af vedtagelsen af Beijing handlingsplanen for 15 år siden, har det svenske formandskab udarbejdet en rådskonklusion, som er baseret på en formandskabsrapport om udviklingen i medlemslandene indenfor de 12 kritiske områder af planen. I rådskonklusionen lægges der op til, at EU fortsætter med at vurdere implementeringen af handlingsplanen.

2. Baggrund

EU har siden FN's 4. Verdenskvindekonference i Beijing i 1995 fulgt op på implementeringen af handlingsplanen fra Beijing i EU's medlemslande og institutioner. Man har siden 1999 benyttet sig af indikatorer til at vurdere aktiviteterne indenfor de 12 kritiske områder i handlingsplanen. I forbindelse med markeringen af vedtagelsen af handlingsplanen vil man i FN på næste samling i Kvindekommissionen 2010 fejre fremskridtene og drøfte kommende udfordringer. Det svenske formandskab lægger med rådskonklusionen op til, at man også internt i EU får drøftet fremskridt og udfordringer for ligestillingsindsatsen indenfor rammerne af Beijing handlingsplanen.

3. Hjemmelsgrundlag

Spørgsmålet om hjemmelsgrundlaget er ikke relevant.

4. Nærhedsprincippet

Spørgsmålet om nærhedsprincippet er ikke relevant.

5. Formål og indhold

Med rådskonklusionen opfordres medlemslandene og EU Kommissionen til at udarbejde statistik i forhold til de indikatorer, der udarbejdes i EU, og at bruge disse indikatorer til at sikre monitorering og fremskridt på områderne. Der opfordres endvidere til at arbejde yderligere med mainstreaming-indsatsen i alle rådsformationer, også at inkludere mænd og drenge i ligestillingsarbejdet, at samarbejde bredt med civilsamfundet, arbejdsmarkedets parter og den private sektor mv. Desuden opfordres Kommissionen til at sikre regelmæssig opfølgning på allerede udarbejdede indikatorer, til fortsat at sikre erfaringsudveksling mellem landene samt formidle resultaterne af ligestillingsindsatsen i forbindelse med den årlige ligestillingsrapport.

6. Europa-Parlamentets udtalelser

Europa-Parlamentet skal ikke høres.

7. Gældende dansk ret og forslagets konsekvenser herfor

Ikke relevant.

8. Forslagets konsekvenser for statsfinanserne, samfundsøkonomien, miljøet eller beskyttelsesniveauet

Forslaget har ikke konsekvenser for statsfinanserne, samfundsøkonomien, miljøet, beskyttelsesniveauet eller administrative konsekvenser for erhvervslivet.

9. Høring

Sagen har været i høring i Specialudvalget for Arbejdsmarkedet og Sociale Forhold med frist den 27. oktober 2009. Der har ikke været bemærkninger.

10. Regeringens foreløbige generelle holdning

Danmark støtter generelt opfølgningen på Beijing handlingsplanen, herunder også de 5-årige fejring af Beijing handlingsplanens vedtagelse.

11. Generelle forventninger til andre landes holdninger

Der er generel opbakning til opfølgningen på Beijing handlingsplanen blandt samtlige medlemslande.

12. Tidligere forelæggelse for Folketingets Europaudvalg

Beijing+15 rådskonklusionen har ikke tidligere været til behandling i Folketingets Europaudvalg, men Beijing opfølgningen forelægges hvert halve år for udvalget i form af rådskonklusioner indenfor hvert af de 12 kritiske områder i Beijing handlingsplanen.

6. Forslag til Europa-Parlamentet og Rådets direktiv om anvendelse af princippet om ligebehandling af mænd og kvinder i selvstændige erhverv og om ophævelse af direktiv 86/613/EØF, KOM(2008)636
- Politisk enighed

Revideret udgave af notat forud for rådsmødet den 8. juni 2009.

1. Resumé

Med direktivet ophæves det eksisterende direktiv 86/613/EØF om anvendelse af princippet om ligebehandling af mænd og kvinder i selvstændige erhverv, herunder i landbrugserhverv, samt om beskyttelse af kvinder i selvstændige erhverv i forbindelse med graviditet og barsel. Det er angivet, at formålet med forslaget er at implementere princippet om ligebehandling af mænd og kvinder i selvstændige erhverv eller medarbejdende mænd og kvinder i sådanne erhverv mere effektivt. Forslaget vil give kvinder i selvstændige erhverv adgang til barselorlov på lige vilkår med ansatte. Desuden gives medarbejdende ægtefæller og "livspartnere" efter anmodning adgang til social sikring.

2. Baggrund

Rådets direktiv 86/613/EØF af 11. december 1986 om anvendelse af princippet om ligebehandling af mænd og kvinder i selvstændige erhverv, herunder i landbrugserhverv, samt om beskyttelse af kvinder i selvstændige erhverv i forbindelse med graviditet og barsel sikrer anvendelse i medlemsstaterne af princippet om ligebehandling af mænd og kvinder i selvstændige erhverv eller medarbejdende mænd og kvinder i sådanne erhverv.

I sin beretning om gennemførelsen af Rådets direktiv 86/613/EØF konkluderede Kommissionen, at gennemførelsen af direktivet rent praktisk ikke var tilfredsstillende i forhold til direktivets mål om at opnå en generel forbedring af medarbejdende ægtefællers situation. I beretningen understregedes det også, at der ikke eksisterede en overordnet politik, som omfattede medarbejdende ægtefællers situation, og det blev påpeget, at målet om anerkendelse af ægtefællers arbejde kun kunne nås, hvis ægtefællen havde egne rettigheder til social sikring.

Rådet har endvidere opfordret Kommissionen til at overveje behovet for om nødvendigt at revidere Rådets direktiv 86/613/EØF for at sikre rettigheder i forbindelse med moderskab og faderskab for selvstændige erhvervsdrivende og deres medarbejdende ægtefæller. Direktiv 86/613/EØF var ikke omfattet af det omarbejdede ligebehandlingsdirektiv 2006/54/EF, som moderniserede fællesskabets lovgivning om ligebehandling af kvinder og mænd ved at sammenskrive en række direktiver på området.

Af hensyn til klarheden foreslås direktiv 86/613/EØF erstattet af et nyt direktiv med henblik på bedre at sikre medarbejdende ægtefæller. Endvidere sigter forslaget på at sikre rettigheder i forbindelse med moderskab og faderskab for selvstændige erhvervsdrivende og deres medarbejdende ægtefæller.

Der findes allerede en række retsakter om gennemførelse af princippet om ligebehandling af mænd og kvinder, som omfatter selvstændig erhvervsvirksomhed, navnlig direktiv 79/7/EØF¹

---

¹ Rådets direktiv 79/7/EØF om gradvis gennemførelse af princippet om ligebehandling af mænd og kvinder med hensyn til social sikring

og direktiv 2006/54/EØF². Forslaget finder derfor ikke anvendelse på områder, som allerede er dækket af andre direktiver.

3. Hjemmelsgrundlag

Forslaget har hjemmel i EF-traktatens artikel 141. I medfør af art. 141, stk. 3, vedtager Rådet efter proceduren i traktatens art. 251 og efter høring af Det Økonomiske og Sociale Udvalg foranstaltninger, der skal sikre anvendelsen af princippet om lige muligheder for og ligebehandling af mænd og kvinder i forbindelse med beskæftigelse og erhverv, herunder princippet om lige løn for samme arbejde eller arbejde af samme værdi. Rådet træffer afgørelse med kvalificeret flertal.

4. Nærhedsprincippet

Kommissionen angiver, at fremme af ligestilling mellem mænd og kvinder er en af Fællesskabets opgaver i henhold til EF-traktatens artikel 2, samt at en retsakt er den eneste måde at sikre fælles spilleregler i Europa og undgå konkurrencemæssig forvridding. Forslaget indeholder minimumsstandarder, der giver medlemsstaterne mulighed for at gå videre, og der fremsættes ikke et krav om rettigheder til social sikring for medarbejdende ægtefæller men en bestemmelse om, at medarbejdende ægtefæller efter eget ønske kan drage fordel af mindst det samme beskyttelsesniveau som selvstændige erhvervsdrivende. Forslaget overholder derfor subsidiaritets- og proportionalitetsprincippet og går ikke videre en strengt nødvendigt på EU-plan for at sikre, at initiativets mål nås.

Da målet desuden er at erstatte et eksisterende direktiv, er et direktiv den mest velegnede retsakt.

Regeringen kan tilslutte sig Kommissionens vurdering af forslagets forhold til nærheds- og proportionalitetsprincippet

5. Formål og indhold

Forslaget vil ophæve direktiv 86/613/EØF, og det finder anvendelse på de områder, der ikke er omfattet af øvrige direktiver. Forslaget indeholder følgende hovedelementer:

Artikel 2: Definitioner

1. Direktivet omhandler personer, der anerkendes som "livspartnere" i national ret og regelmæssigt deltager i familievirksomhedens aktiviteter, uanset deres ægteskabelige stilling.
2. Med henblik på at forebygge forskelsbehandling på grund af køn understreges det, at direktivet finder anvendelse på både direkte forskelsbehandling og indirekte forskelsbehandling. Chikane og sexchikane betragtes således efter forslaget som forskelsbehandling og forbydes dermed.

Artikel 6: Social beskyttelse

3. Medarbejdende ægtefæller skal, hvis de ønsker det, have ret til et beskyttelsesniveau vedrørende social sikring.

---

² Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2006/54/EØF om gennemførelse af princippet om lige muligheder for og ligebehandling af mænd og kvinder i forbindelse med beskæftigelse og erhverv (omarbejdning)

Artikel 7: Barselsorlov

4. Kvindelige selvstændige og medarbejdende ægtefæller gives efter anmodning ret til barselorlov efter bestemmelserne i direktiv 92/85/EØF om sikkerheden og sundheden under arbejdet for arbejdstagere som er gravide, som lige har født, eller som ammer.

5. Under barsel skal der udbetales et beløb mindst svarende til, hvad man modtager i forbindelse med sygdom efter national lov eller anden passende ydelse i medlemsstatens lov.

6. Kvindelige selvstændige erhvervsdrivende gives mulighed for adgang til eksisterende afløsningsordninger eller eksisterende nationale sociale tjenesteydelser som alternativ til den finansielle ydelse.

Øvrige bestemmelser

7. Forslaget indeholder herudover en række bestemmelser, som afspejler allerede eksisterende direktiver, herunder horisontale bestemmelser om klageadgang, positiv særbehandling og oprettelse af et organ til fremme af ligebehandling.

6. Europa-Parlamentets udtalelser

Forslaget skal vedtages i fælles beslutningstagen med Europa-Parlamentet. Europa-Parlamentet ventes overordnet at støtte forslaget.

7. Gældende dansk ret og forslagets konsekvenser herfor

Direktivet vurderes ikke at få konsekvenser for de gældende regler for kontant- og starthjælp, syge- og barseldagpenge og arbejdsløshedsdagpenge. Det vurderes således, at der ikke vil være behov for ændring af disse regler som følge af direktivet.

8. Forslagets konsekvenser for statsfinanserne, samfundsøkonomien, miljøet eller beskyttelsesniveauet

Direktivet vurderes ikke umiddelbart at have konsekvenser for statsfinanserne, idet forslaget ikke vil udvide den samlede udgift til barselorlov og sociale ydelser for selvstændige og deres medarbejdende ægtefæller.

9. Høring

Forslaget har været sendt i høring i Specialudvalget for Arbejdsmarkedet og Sociale Forhold med frist den 7. november 2008.

FTF bemærker, at store dele af direktivforslaget allerede synes at være dækket ind af den danske barsellov, og at for så vidt direktivet ikke medfører forringelser for mænd og kvinder i selvstændige erhverv, kan FTF støtte forslaget.

10. Regeringens foreløbige generelle holdning

Fra dansk side kan man overordnet støtte forslaget.

11. Generelle forventninger til andre landes holdninger

Medlemsstaterne har i forbindelse med forhandlingerne af forslaget i Rådets arbejdsgruppe haft en række afklarende spørgsmål. Disse har navnlig vedrørt spørgsmålet om definitionen af livspartnere i artikel 2 og rækkevidden af diskriminationsbestemmelsen i artikel 3 vedrørende relationen mellem ægtefæller og livspartnere. Der har endvidere

været substantielle drøftelser om artikel 6 om retten til social beskyttelse og artikel 7 om selvstændige og medhjælpende ægtefællers barselsydelse.

12. Tidligere forelæggelse for Folketingets Europaudvalg

Sagen har tidligere været forelagt Folketingets Europaudvalg til orientering forud for rådsmødet den 8. juni 2009.

7. Forslag til Rådets direktiv om gennemførelse af princippet om ligebehandling af alle uanset religion eller tro, handicap, alder eller seksuel orientering, KOM(2008)426
- Fremskridtsrapport

Revideret udgave af notat vedr. rådsmøde den 8. juni 2009.

1. Resumé

Kommissionen har den 2. juli 2008 for Rådet fremsat et forslag til direktiv om ligebehandling uden for arbejdsmarkedet af alle uanset religion eller tro, handicap, alder eller seksuel orientering. Der er nedsat en tværministeriel følgegruppe med henblik på at analysere forslagens juridiske og økonomiske konsekvenser. Regeringen er som udgangspunkt positiv over for en styrket indsats mod diskrimination og bakker op om håndhævelsen af menneskerettighederne. Forslaget til direktiv, som det er fremlagt, giver dog anledning til en række mere specifikke betæneligheder, særligt af juridisk karakter, idet forslaget indeholder en række vagt afgrænsede bestemmelser og ligeledes vagt udformede undtagelser for direktivets anvendelsesområde. Det er derfor nødvendigt at få belyst en række spørgsmål vedrørende forslagens nærmere juridiske og økonomiske konsekvenser - herunder rækkevidden af flere mere generelle afgrænsede bestemmelser, inden en nærmere holdning fastlægges. Regeringen vil arbejde for en afklaring af de afgrænsnings- og fortolkningsspørgsmål, der knytter sig til direktivforslaget, navnlig i relation til beskyttelsen mod forskelsbehandling på grund af alder og handicap.

Forslaget har været behandlet på 5 arbejdsgruppemøder under det svenske formandskab, hvor hele forslaget har været drøftet.. Der er fortsat mange uafklarede spørgsmål om fx direktivets rækkevidde, begrebsanvendelse og juridiske fortolkning.

2. Baggrund

Baggrunden for forslaget er at gennemføre princippet om ligebehandling mellem mennesker uden for arbejdsmarkedet uanset deres religion eller tro, handicap, alder eller seksuelle orientering. Der fastsættes en ramme for forbud mod diskrimination af de nævnte årsager, og der etableres en ensartet minimumsbeskyttelse inden for EU af mennesker, som har været udsat for en sådan diskrimination.

Forslaget supplerer eksisterende EU-lovgivnings rammer, under hvilke der er forbud imod diskrimination på grundlag af religion eller tro, handicap, alder eller seksuel orientering alene i henseende til beskæftigelse, ansættelse og erhvervsuddannelse.

Forslaget bygger på den strategi, der er udviklet siden Amsterdam Traktaten, om at bekæmpe diskrimination og er konsistent med EU's tværgående mål, herunder især Lissabon strategien for vækst og beskæftigelse og målene for processen vedrørende social beskyttelse og social inklusion.

Lignende diskriminationsforbud findes bl.a. i artikel 26 i FN's konvention om borgerlige og politiske rettigheder, hvoraf det fremgår, at alle mennesker er lige for loven og er berettiget til lovens ligelige beskyttelse uden nogen forskelsbehandling. I denne henseende skal loven forbyde enhver forskelsbehandling og sikre alle ligelig og effektiv beskyttelse imod forskelsbehandling af nogen grund, herunder race, hudfarve, køn, sprog, religion, politisk eller anden anskuelse, national eller social herkomst, formueforhold, fødsel eller anden stilling. Tilsvarende indeholder artikel 14 i Den Europæiske Menneskerettighedskonvention et generelt diskrimina-

tionsforbud, men i modsætning til artikel 26 i FN's konvention om borgerlige og politiske rettigheder finder diskriminationsforbuddet i Den Europæiske Menneskerettighedskonvention alene anvendelse i forhold til de rettigheder, der omfattes af denne konvention med tilhørende protokoller.

EU's Charter om grundlæggende rettigheder indeholder også et generelt diskriminationsforbud i artikel 21. Charteret er imidlertid ikke retligt bindende i dag.

3. Hjemmelsgrundlag

Forslaget har hjemmel i Traktatens art. 13. stk.1, der er sålydende:

”Med forbehold af denne traktats øvrige bestemmelser og inden for rammerne af de beføjelser, som traktaten tillægger Fællesskabet, kan Rådet med enstemmighed på forslag af Kommissionen og efter høring af Europa-Parlamentet træffe hensigtsmæssige foranstaltninger til at bekæmpe forskelsbehandling på grund af køn, race eller etnisk oprindelse, religion eller tro, handicap, alder eller seksuel orientering.”

4. Nærhedsprincippet

Kommissionen har beskrevet forslagets forhold til nærheds- og proportionalitetsprincippet således:

”Subsidiaritetsprincippet finder anvendelse, for så vidt som forslaget ikke er omfattet af Fællesskabets enekompetence. Målene for forslaget kan ikke i tilstrækkelig grad opfyldes af medlemsstaterne alene, fordi kun foranstaltninger på fællesskabsplan kan sikre, at der er et minimumsniveau for beskyttelse mod forskelsbehandling på grund af religion eller tro, handicap, alder eller seksuel orientering i alle medlemsstaterne. En fællesskabsretsakt giver retssikkerhed med hensyn til borgernes og de økonomiske aktørers rettigheder og forpligtelser, også hvis de bevæger sig mellem medlemsstaterne. Erfaringerne med de tidligere direktiver, der er blevet vedtaget i henhold til EF-traktatens artikel 13, stk. 1, viser, at de har haft en positiv virkning med hensyn til at opnå en bedre beskyttelse mod forskelsbehandling. I overensstemmelse med proportionalitetsprincippet går det foreslåede direktiv ikke ud over, hvad der er nødvendigt for at nå de fastlagte mål.

Nationale traditioner og tilgange på områder som f.eks. sundhedsydelse, social beskyttelse og uddannelse er desuden generelt mere forskellige end på beskæftigelsesområdet. Disse områder er kendetegnet ved legitime samfundsmæssige valg på områder, hvor medlemsstaterne har kompetencen.

De europæiske samfunds forskelligartethed er en af Europas styrker og skal respekteres i henhold til subsidiaritetsprincippet. Spørgsmål som tilrettelæggelse af uddannelsessystemet og undervisningens indhold, anerkendelse af civilstand eller familiemæssig status, adoption, reproduktive rettigheder og andre lignende spørgsmål afgøres bedst på nationalt plan. Ingen medlemsstat skal derfor som følge af direktivet ændre sin gældende lovgivning eller praksis med hensyn til disse spørgsmål. Det berører heller ikke nationale bestemmelser om kirkers eller andre religiøse organisationers aktiviteter eller deres forhold til staten. Det vil således f.eks. fortsat være medlemsstaterne alene, der træffer afgørelse om spørgsmål som tilladelse til selektiv adgang til skoler, forbud mod eller accept af at bære eller bruge religiøse symboler i skolen, anerkendelse af ægteskab mellem personer af samme køn og eventuel regulering af forholdet mellem organiseret religion og staten.”

Regeringen kan tilslutte sig denne vurdering.

5. Formål og indhold

Formålet med direktivet er ifølge forslaget art.1 at bekæmpe forskelsbehandling på grund af religion eller tro, handicap, alder eller seksuel orientering og at gennemføre princippet om ligebehandling uden for arbejdsmarkedet. Direktivet forbyder ikke ulige behandling på grund af køn, som er omfattet af EF-traktatens artikel 13 og 141 og dertil knyttet afledt ret.

De øvrige artikler:

Artikel 2: Begrebet forskelsbehandling

Definitionen af princippet om ligebehandling er baseret på den definition, der fremgår af de tidligere direktiver, der er vedtaget i henhold til traktatens artikel 13, stk. 1.

Direkte forskelsbehandling består i at behandle nogen anderledes udelukkende på grund af vedkommendes alder, handicap, religion eller tro eller seksuelle orientering. Indirekte forskelsbehandling foreligger, hvor en bestemmelse eller praksis, som forekommer neutral, reelt kan have en særlig ufordelagtig konsekvens for en person eller en gruppe af personer, for hvem særlige forhold gør sig gældende.

Som i direktiv 2000/43/EF, 2000/78/EF og 2002/73/EF er det muligt at retfærdiggøre indirekte forskelsbehandling, hvis den pågældende bestemmelse, betingelse eller praksis er objektivt begrundet i et legitimt mål, og midlerne til at opfylde det hensigtsmæssige og nødvendige.

Chikane er forskelsbehandling, hvis en persons optræden har til formål at krænke en anden persons værdighed og skabe et truende, nedværdigende eller ubehageligt klima m.v. Denne definition er identisk med definitionerne i de andre direktiver vedtaget med traktatens artikel 13 som retsgrundlag.

Manglende "tilpasninger i rimeligt omfang" i relation til mennesker med handicap anses for at være forskelsbehandling. Dette er ifølge forslaget i overensstemmelse med FN-konventionen om handicappedes rettigheder og med direktiv 2000/78/EF.

Ulige behandling på grund af alder kan være lovlig, hvis den er begrundet i et legitimt formål, og hvis midlerne til at opfylde det pågældende formål er hensigtsmæssige og nødvendige (proportionalitetsprincippet).

De allerede vedtagne direktiver giver mulighed for undtagelser fra forbuddet mod direkte forskelsbehandling i tilfælde af "regulære og afgørende erhvervs-mæssige krav", hvad angår forskelsbehandling på grund af alder og i forbindelse med forskelsbehandling på grund af køn, med hensyn til adgang til varer og tjenester.

Ifølge nærværende forslag kan medlemsstaterne bestemme, at ulige behandling på grund af alder ikke udgør forskelsbehandling, hvis det er objektivt og rimeligt begrundet i et legitimt formål inden for rammerne af national ret, og hvis midlerne til at opfylde det pågældende mål er hensigtsmæssige og nødvendige. Forslaget er således ikke til hinder for, at der fastsættes en bestemt aldersgrænse for adgang til sociale goder, til uddannelse og til visse varer og tjenester, i det omfang ovenstående betingelser opfyldes.

Der er indsat en særlig bestemmelse om finansiel virksomhed, idet alder og handicap kan være en afgørende faktor for risikovurderingen i forbindelse med bestemte produkter og dermed for prisen. Anvendelsen af alder og handicap ved risikovurderingen skal være baseret på nøjagtige data og statistikker.

Direktivet berører ikke nationale foranstaltninger, der er nødvendige af hensyn til den offentlige sikkerhed, den offentlige orden, for at forebygge forbrydelser, for at beskytte sundheden eller for at beskytte andres rettigheder og friheder.

Artikel 3: Anvendelsesområde

Forskelsbehandling på grund af religion eller tro, handicap, alder eller seksuel orientering foreslås forbudt i både den offentlige og den private sektor med hensyn til social beskyttelse, herunder social sikring, sundhedsydelser, sociale goder, uddannelse, adgang til varer og tjenester, herunder boliger, som er tilgængelige for offentligheden.

Med hensyn til adgang til varer og tjenester er kun faglig eller erhvervmæssig virksomhed omfattet.

De forskellige områder er kun omfattet i det omfang, spørgsmålet falder ind under Fællesskabets kompetence. Således henhører f.eks. tilrettelæggelsen af skolesystemet og indholdet af undervisningen og aktiviteter i forbindelse hermed, herunder tilrettelæggelsen af undervisning for handicappede, under medlemsstaternes kompetence, og de kan have bestemmelser om ulige behandling i forbindelse med adgang til uddannelsesinstitutioner og indholdet af og aktiviteter i undervisningen, herunder undervisning af personer med særligt behov. Medlemsstaterne kan endvidere give mulighed for ulige behandling ved adgang til uddannelsesinstitutioner baseret på religion eller tro.

Teksten gør det klart, at spørgsmål i forbindelse med civilstand og familiemæssig status, herunder adoption, falder uden for direktivets anvendelsesområde. Dette indbefatter reproduktive rettigheder. Medlemsstaterne kan frit beslutte, om de ønsker at indføre og anerkende *retligt* registrerede partnerskaber. Hvis imidlertid sådanne forhold i national ret anerkendes som ligestillet med ægteskaber, finder princippet om ligebehandling anvendelse.

Det foreslås, at direktivet ikke finder anvendelse på national lovgivning om statens og dens institutioners sekulære status eller om religiøse organisationers status.

Direktivet omfatter ikke forskelsbehandling på grund af nationalitet og berører ikke bestemmelser og betingelser vedrørende tredjelandstatsborgeres og statsløse personers indrejse og ophold i medlemsstaterne og heller ikke nogen form for behandling, der skyldes de pågældendes retsstilling.

Artikel 4: Ligebehandling af mennesker med handicap

Det forudsættes i forslaget, at der indføres reel og lige adgang for mennesker med handicap til social beskyttelse, sociale goder, sundhedsydelser og uddannelse samt adgang til varer og tjenester, herunder boliger og transport, som er tilgængelige for offentligheden. Denne forpligtelse er begrænset i det omfang, den ville medføre en uforholdsmæssig stor byrde eller ville kræve grundlæggende ændringer inden for de pågældende områder. I bestemte tilfælde kan individuelle tilpasninger i rimeligt omfang være nødvendige for at sikre, at en bestemt handicap har reel adgang. Dette er dog kun tilfældet, hvis det ikke indebærer en uforholdsmæssig stor byrde.

Artiklen indeholder en ikke-udtømmende liste over, hvilke faktorer der kan tages i betragtning ved vurderingen af, om byrden er uforholdsmæssig stor, herunder organisationens størrelse og ressourcer, de skønnede omkostninger og de mulige fordele ved forbedret adgang for mennesker med handicap.

Artikel 5: Positiv særbehandling og særforanstaltninger

Bestemmelsen er identisk med andre direktiver med artikel 13 som retsgrundlag. Der gives mulighed for at opretholde eller vedtage særforanstaltninger med henblik på at forebygge eller opveje ulemper knyttet til religion eller tro, handicap, alder eller seksuel orientering.

Artikel 6: Mindstekrav

Bestemmelsen er den samme som i de andre direktiver med EF-traktatens artikel 13 som retsgrundlag. Den giver medlemsstaterne mulighed for at fastlægge et højere beskyttelsesniveau end garanteret ved direktivet og forbyder omvendt, at medlemsstaternes niveau for beskyttelse mod forskelsbehandling bør sænkes ved gennemførelsen af direktivet.

Artikel 7: Klageadgang

Denne bestemmelse er den samme som i de andre direktiver med EF-traktatens artikel 13 som retsgrundlag. Det foreslås, at borgere, der mener, at de har været udsat for forskelsbehandling, bør kunne anvende administrative eller retlige procedurer, også efter at det forhold, under hvilket forskelsbehandlingen angiveligt har fundet sted, er ophørt.

Organisationer, der har en legitim interesse i at bekæmpe forskelsbehandling, gives mulighed for at hjælpe ofre for forskelsbehandling i retslige eller administrative procedurer. Nationale regler om søgsmålsfrister berøres ikke af denne bestemmelse.

Artikel 8: Bevisbyrde

Bestemmelsen er identisk med tilsvarende bestemmelser i direktiver med EF-traktatens artikel 13 som retsgrundlag samt med bevisbyrdedirektivet, jf. direktiv 97/80/EF om bevisbyrden i forbindelse med forskelsbehandling på grundlag af køn.

I alle sager, hvor princippet om ligebehandling hævdes krænkede, foreslås det, at princippet om delt bevisbyrde skal finde anvendelse. Som i de tidligere direktiver finder delt bevisbyrde ikke anvendelse i tilfælde, hvor den påståede forskelsbehandling forfølges strafferetligt.

Artikel 9: Beskyttelse mod repressalier (victimisering)

Bestemmelsen er den samme som i de andre direktiver med EF-traktatens artikel 13 som retsgrundlag. Der foreslås indført foranstaltninger til beskyttelse af enkeltpersoner mod repressalier som følge af, at de har gjort deres rettigheder i henhold til direktivet gældende.

Artikel 10: Formidling af oplysninger

I denne bestemmelse, der er den samme som i de andre direktiver med EF-traktatens artikel 13 som retsgrundlag, foreslås det, at medlemsstaterne skal informere om direktivet og nationale bestemmelser.

Artikel 11: Dialog med relevante interessenter

Denne bestemmelse er den samme som i de andre direktiver med EF-traktatens artikel 13 som retsgrundlag. Den har til formål at fremme dialogen mellem de relevante offentlige myndigheder og organer som f.eks. ngo'er, der har en legitim interesse i at bidrage til bekæmpelsen af forskelsbehandling på grund af religion eller tro, handicap, alder eller seksuel orientering.

Artikel 12: Organer til fremme af ligebehandling

Denne bestemmelse er den samme som i to andre direktiver vedtaget i henhold til artikel 13. I henhold til denne artikel skal medlemsstaterne have et eller flere organer ("ligebehandlingsor-

gan") på nationalt plan til fremme af ligebehandling af alle uden forskel på grund af religion eller tro, handicap, alder eller seksuel orientering.

Bestemmelsen er en gengivelse af bestemmelsen i direktiv 2000/43/EF vedrørende adgang til varer og tjenester og bygger på tilsvarende bestemmelser i direktiv 2002/73/EF25 og 2004/113/EF. Den fastsætter minimumskompetencen for organer på nationalt plan, der bør handle uafhængigt for at fremme princippet om ligebehandling. Medlemsstaterne kan beslutte, at disse organer skal være de samme som dem, der allerede er oprettet i henhold til de tidligere direktiver.

En af ligebehandlingsorganernes opgaver er at give uafhængig bistand til ofre for forskelsbehandling. De skal også kunne foretage uafhængige undersøgelser af forskelsbehandling og offentliggøre rapporter og fremsætte henstillinger på ligebehandlingsområdet.

Artikel 13: Overholdelse

Denne bestemmelse er den samme som i de andre direktiver med EF-traktatens artikel 13 som retsgrundlag. Medlemsstaterne forpligtes til at ophæve alle love og administrative bestemmelser, der strider mod princippet om ligebehandling. Endvidere kan alle aftaleretlige bestemmelser, virksomheders interne regler og vedtægter for foreninger, der strider mod ligebehandlingsprincippet erklæres ugyldige eller ændres.

Artikel 14: Sanktioner

Denne bestemmelse er den samme som i de andre direktiver med EF-traktatens artikel 13 som retsgrundlag. I overensstemmelse med EF-Domstolens praksis fastsættes det, at der ikke bør være nogen øvre grænse for den godtgørelse, der skal betales i tilfælde af krænkelse af princippet om ligebehandling. Godtgørelsen skal være effektiv, stå i rimeligt forhold til overtrædelser og have en præventiv effekt.

Artikel 15: Gennemførelse

Denne bestemmelse er den samme som i de andre direktiver med EF-traktatens artikel 13 som retsgrundlag. Den giver medlemsstaterne en frist på to år til at inkorporere direktivet i national ret og at meddele Kommissionen teksten til de nationale bestemmelser. Medlemsstaterne kan bestemme, at forpligtelsen til at sikre reel adgang for mennesker med handicap først skal gælde fire år efter vedtagelsen af direktivet.

Artikel 16: Rapport

Denne bestemmelse er den samme som i de andre direktiver med EF-traktatens artikel 13 som retsgrundlag. Kommissionen skal i henhold til denne artikel aflægge rapport over for Europa-Parlamentet og Rådet om anvendelsen af direktivet på grundlag af oplysninger fra medlemsstaterne. Der skal i rapporten tages hensyn til de synspunkter, der fremsættes af arbejdsmarkedets parter, de relevante ngo'er og Den Europæiske Unions Agentur for Grundlæggende Rettigheder.

Artikel 17: Ikrafttræden

Denne bestemmelse er den samme som i de andre direktiver med EF-traktatens artikel 13 som retsgrundlag. Direktivet træder i kraft på dagen for offentliggørelsen i Den Europæiske Unions Tidende.

Artikel 18: Adressater

Denne bestemmelse, hvoraf det fremgår, at direktivet er rettet til medlemsstaterne, er den samme som i de andre direktiver med EF-traktatens artikel 13 som retsgrundlag.

6. Europa-Parlamentets udtalelser

Europa-Parlamentet skal høres i medfør af Traktatens art.13.stk.1. Europa-Parlamentets udtalelse foreligger ikke.

7. Gældende dansk ret og forslagets konsekvenser herfor

Indenrigs- og Socialministeriets område

Det må overordnet antages, at aldersbestemmelser i forhold Indenrigs- og Socialministeriets område er objektivt og rimeligt begrundet i et legitimt formål og derfor ikke udgør forskelsbehandling i direktivets forstand. Det vil indgå i regeringens kommende analyse, hvorvidt der måtte blive behov for ændringer som følge af vedtagelse af direktivforslaget. Det gælder for eksempel pensionsforhold, kontantydelse og serviceydelser efter serviceloven.

Almene boliger:

Almene familieboliger er åbne for alle befolkningsgrupper.

Man skal være fyldt 15 år for at kunne blive opnoteret på venteliste til en ledig bolig. Denne aldersgrænse er objektiv og rimeligt begrundet i et legitimt formål. Bestemmelsen udgør derfor ikke forskelsbehandling i direktivets forstand.

Herudover er der fastsat regler om boliger specielt for unge og ældre samt handicappede (almene ungdomsboliger og almene ældreboliger). Der er her tale om at stille boliger til rådighed for grupper med et særligt boligbehov - dvs. positiv særbehandling.

Der findes ikke regler, der udgør diskrimination eller forskelsbehandling i direktivets forstand.

Privat udlejningsbyggeri

Der er ikke i lejelovgivningen fastsat bestemmelser om udlejningskriterier og ventelister. I privat udlejningsbyggeri bestemmer ejeren derfor i kraft af ejendomsretten, hvem boligerne skal udlejes til, idet dog loven om forbud mod forskelsbehandling på grund af race m.v. sætter bestemte grænser herfor.

Der findes ikke regler for udlejning af private boliger, der udgør diskrimination eller forskelsbehandling i direktivets forstand.

Handicap

Serviceloven indeholder en del bestemmelser om tilbud til personer med handicap, herunder bestemmelser om positiv særbehandling i form af kompensation for at sikre reel ligestilling. Følgende bestemmelsers relation til direktivforslaget vurderes at skulle undersøges nærmere:

Kompensation for merudgifter

§§ 41 og 100 i lov om social service pålægger kommunalbestyrelserne at yde dækning af nødvendige merudgifter ved den daglige livsførelse til personer under 65 år med varigt nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne og til personer med varigt nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne, der efter § 15 a i lov om social pension har opsat udbetalingen af folkepensionen.

Ledsageordning

§ 97 i lov om social service pålægger kommunalbestyrelserne at tilbyde 15 timers ledsagelse om måneden til personer under 67 år, der ikke kan færdes alene på grund af betydelig og varigt nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne. Stk. 2 foreskriver, at personer, der er visiteret til 15 timers ledsagelse om måneden ved det fyldte 67. år bevarer denne ret efter det fyldte 67. år.

Beskyttet beskæftigelse

§ 103 i lov om social service pålægger kommunalbestyrelsen at tilbyde beskyttet beskæftigelse til personer under 65 år, som på grund af betydelig nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne eller særlige sociale problemer ikke kan opnå eller fastholde beskæftigelse på normale vilkår på arbejdsmarkedet, og som ikke kan benytte tilbud efter anden lovgivning.

Beskyttet beskæftigelse adskiller sig fra beskæftigelse efter reglerne på Beskæftigelsesministeriets område ved at blive betragtet som en social foranstaltning. Dette indebærer bl.a., at personer i beskyttet beskæftigelse ikke har krav på at modtage feriepenge og sygedagpenge mv. i lighed med personer på det ordinære arbejdsmarked.

Botilbud

For botilbud til længerevarende ophold for personer med betydelig og varigt nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne efter servicelovens § 108, er der ikke fastsat regler om specifikke indretningskrav i lovgivningen, men botilbuddet skal være tilpasset formålet.

For almene ældreboliger, herunder boliger der udlejes til mennesker med handicap, er der derimod fastsat specifikke indretningskrav i lovgivningen, f.eks. at hver bolig skal være forsynet med selvstændigt toilet og bad. Det generelle billede er, at almene ældreboliger har en højere boligstandard end de længerevarende botilbud efter servicelovens § 108.

Hjælpe midler og forbrugsgoder

§§ 112 og 113 i lov om social service forpligter kommunalbestyrelsen til at yde støtte til hjælpemidler og hjælp til køb af forbrugsgoder i en række tilfælde. Forældre til institutionsanbragte børn, der besøger forældrene i weekenden, har ikke sådanne støttemuligheder.

Handleplaner

§ 141 i lov om social service forpligter kommunalbestyrelsen til at skønne, om det er hensigtsmæssigt at tilbyde at udarbejde en handleplan for indsatsen, når der ydes hjælp til personer under 65 år efter lovens afsnit 5.

Udlandsbekendtgørelsen (BEK 1128 af 13. november 2006)

Udlandsbekendtgørelsen indeholder en række bestemmelser om begrænsninger i forhold til at medtage ydelser ved ophold i udlandet (fx § 3).

For nogle af disse ydelser gælder, at retten til ydelser er afhængig af, at den enkelte har opnået myndighedsalderen på 18 år, men endnu ikke pensionsalderen på 65 år.

Ældre

Generelt gives hjælp til ældre borgere i Danmark i vidt omfang på baggrund af en behovsvurdering og dermed ikke på baggrund af aldersafgrænsning eller anden afgrænsning, såsom køn, etnisk oprindelse eller økonomisk formåen. Kommunalbestyrelsen skal eksempelvis tilbyde personlig pleje og praktisk hjælp i hjemmet til borgere, som på grund af midlertidigt eller varigt nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne eller særlige sociale problemer ikke selv kan udføre disse opgaver. Kommunalbestyrelsen skal i den forbindelse træffe afgørelse om tildeling af hjælpen på baggrund af en konkret, individuel vurdering.

Forebyggende hjemmebesøg

Lov om forebyggende hjemmebesøg til ældre forpligter kommunerne til at tilbyde forebyggende hjemmebesøg mindst 2 gange om året til alle over 75 år.

Beskæftigelsesministeriets område

Kontantydelse

Kontantydelse på Beskæftigelsesministeriets område er:

- Lov om højeste, mellem, forhøjet almindelig og almindelig førtidspension m.v.
- Lov om social pension
- Lov om børnetilskud og forskudsvis udbetaling af børnebidrag
- Lov om en børnefamilieydelse

For disse ydelser gælder, at retten til ydelser er afhængig af, at den enkelte har opnået myndighedsalderen på 18 år eller pensionsalderen på 65 år.

Gældende dansk ret

Lov om forbud mod forskelsbehandling på arbejdsmarkedet m.v.

Forskelsbehandlingsloven indeholder et forbud mod direkte og indirekte forskelsbehandling på grund af en række kriterier, bl.a. race og etnisk oprindelse, religion eller tro, handicap, alder eller seksuel orientering på arbejdsmarkedet. Loven baserer sig bl.a. på EU-direktiv 2000/43/EF og EU-direktiv 2000/78/EF.

Lønmodtagere og ansøgere til ledige stillinger er beskyttet mod forskelsbehandling i forbindelse med ansættelse, under ansættelsen, i forbindelse med afskedigelse, forflyttelse, forfremmelse og med hensyn til løn og arbejdsvilkår. En arbejdsgiver må ikke forskelsbehandle ansatte med hensyn til adgang til erhvervsmæssig videreuddannelse, omskoling, m.v. Loven gælder for både arbejdsgivere, for enhver, der driver vejlednings- og uddannelsesvirksomhed og for enhver, der anviser beskæftigelse.

Loven indeholder en pligt for arbejdsgiveren til at foretage hensigtsmæssige tilpasninger i betragtning af de konkrete behov for at give personen med handicap adgang til beskæftigelse. Pligten til at foretage tilpasninger må imidlertid ikke være urimelig byrdefuld for arbejdsgiveren. Hvis byrden lettes i tilstrækkeligt omfang gennem offentlige foranstaltninger anses byrden ikke for at være uforholdsmæssig stor.

Personer, der kræver ligebehandling af sig selv eller af andre, er efter loven beskyttet mod repressalier. Loven indeholder endvidere en godtgørelsesbestemmelse. Der gælder delt bevisbyrde i sager efter forskelsbehandlingsloven.

Arbejdsløshedsforsikringsområdet

Arbejdsløshedsforsikringslovgivningen, sygedagpengeloven og kontanthjælpslovgivningen indeholder aldersgrænser på en lang række områder i relation til erhvervelse af ret til fx arbejdsløshedsdagpenge, sygedagpenge m.v. Fx ophører retten til arbejdsløshedsdagpenge/efterløn, når en person når folkepensionsalderen.

Ligeledes findes der aldersbestemmelser i efterlønsordningen, i de særlige ungeregler samt i reglerne om medlemskab/optagelse i en arbejdsløshedsforsikringsordning.

Alder er dermed et vigtigt kriterium og parameter i arbejdsløshedsforsikringslovgivningen, og aldersbetingelserne er fastsat som led i udmøntningen af beskæftigelsespolitikken.

Arbejdsskadelovgivningen

Bestemmelser der relaterer sig til handicapkriteriet

Erstatning samt godtgørelse efter lov om Arbejdsskadesikring fastsættes på grundlag af arbejdsskadens følger. Dette betyder, at erstatningen kan nedsættes eller efter omstændighederne bortfalde, hvis tilskadekomnes aktuelle lægelige og sociale situation ikke udelukkende kan henføres til arbejdsskaden. Der ydes således ikke fuld erstatning, når tilskadekomnes helbredsmæssige og/eller erhvervsevne allerede var nedsat før skaden. Der ydes heller ikke fuld erstatning, når den forudbestående sygdom med sikkerhed på et senere tidspunkt ville have medført i det væsentlige de samme følger, selvom skaden ikke var sket.

Følgerne af forudbestående skader eller handicap kan have betydning for erstatningsudmålingen, og der kan ske fratræk i erstatningen, såfremt det er dokumenteret at hele eller dele af det varige mén/tab af erhvervsevne skyldes andre forhold end arbejdsskadens følger. Det bemærkes, at handicappede kompenseres økonomisk efter anden social lovgivning.

Bestemmelser, der relaterer sig til alderskriteriet

I relation til mén(erstatningen), som er en økonomisk kompensation for en tilskadekomnes varige ikke-økonomiske følger, nedsættes godtgørelsen med 1 procent, for hvert år, tilskadekomne er ældre end 39 år ved arbejdsskadens indtræden (tilskadekomne er fyldt 40 år ved arbejdsskadens indtræden). Godtgørelsen nedsættes dog ikke yderligere efter det fyldte 69. år. Baggrunden for, at det er valgt at lade godtgørelsen nedsætte for ældre personer, er, at ældre personer ikke skal leve så længe med det varige mén som yngre personer. Reglen om nedsættelse af godtgørelse er baseret på statistiske oplysninger om den normale forventede restlevetid for en person med en given alder.

I relation til erstatning for tab af erhvervsevne er hovedreglen, at erstatning for tab af erhvervsevne er en løbende erstatning. Den løbende erstatning skal i nogle sager (tab af erhvervsevne på mindre end 50 procent) og kan i andre sager omsættes til et engangsbeløb (kapitalbeløb). Kapitaliseringsfaktorerne fastsættes efter aktuariemæssige principper. Dette betyder, at kapitaliseringsbeløbet er forskelligt i forhold til alder, således at det udbetalte kapitalbeløb er mindre jo ældre tilskadekomne er.

Beskæftigelseslovgivningen

Adskillige ordninger under beskæftigelseslovgivningen har snæver sammenhæng med fx folkepensionsalderen og retten til førtidspension. Fx bortfalder retten til fleksjob ved tilkendelse af førtidspension eller opnåelse af folkepensionsalderen.

Retten til fx fleksjob bortfalder, når retten til andre støtte/sikringsordninger (kan) opnås. Afgrænsningen er således ikke i regelsættet knyttet direkte til spørgsmålet om alder/handicap, men til om anden ydelse kan opnås.

Derudover indeholder beskæftigelsesindsatsen (lov om en aktiv beskæftigelsesindsats) en række målgruppeafgrænsninger som knytter sig til alder eller handicap (begrænsninger i arbejds- evnen).

Der kan opstilles følgende (foreløbige) liste over beskæftigelsesrelaterede ordninger, der indeholder bestemmelser – direkte eller indirekte – om alder/handicap:

Ordning

Fleksjob

Afgrænsning

Væsentlig og mere end midlertidig begrænsning i arbejds- evnen. Ophører ved

Løntilskud til førtids- pensionister (skåne- job)	folkepensionsalder- ren. Forudsætter førtids- pension (som kræver væsentlig og varig begrænsning i ar- bejdsevnen).
Revalidering	Væsentlig begræns- ning i arbejdsevnen med mulighed for selvforsørgelse ved fx skift af erhvervs- område. Revalide- ringsydelse er subsi- diær ift. alle andre former for forsørgel- se.
Personlig assistance til handicappede (kompensationsloven) Løntilskud til over 55- årige	Varig og betydelig psykisk/fysisk funk- tionsnedsættelse. Dagpenge-, kontant- og starthjælpsmodta- gere over 55 år med mindst et års ledig- hed, kan blive ansat med et særligt højt løntilskud, såfremt de selv finder arbejde i en privat virksom- hed. Ordningen byg- ger på objektive kri- terier, og løntilskud- det kan gives i max 6 måneder.
Seniorjob	Forsikrede ledige, som efter det fyldte 55. år mister retten til dagpenge på grund af dagpengeperiodens udløb, har ret til an- sættelse i et seniorjob i kommunen. Senior- jobbet ophører, når personen når alderen, hvor personen kan gå på efterløn.
Løntilskud til elev- /lærlingeforløb (LAB § 51, stk. 3, nr.2)	Personer med omfat- tende psykiske, fysi- ske eller sociale pro- blemer, der kun kan yde en meget be-

grænset arbejdsindsats.

Lovgivningsmæssige konsekvenser

Da rækkevidden af bestemmelsen ikke er afklaret, er det på nuværende tidspunkt usikkert i hvilket omfang forslaget vil få lovgivningsmæssige konsekvenser på beskæftigelsesområdet mht. anvendelsen af aldersgrænser.

Direktivforslagets artikel 2, stk. 7, giver medlemsstaterne mulighed for at tillade forholdsmæssigt afpasset forskelsbehandling på grund af alder og handicap ved ydelse af finansielle tjenester, hvis alder eller handicap i forbindelse med det pågældende produkt er en afgørende faktor ved en risikovurdering baseret på relevante og nøjagtige aktuarmæssige eller statistiske data.

Det er på nuværende tidspunkt ikke afklaret i hvilket omfang forslaget giver adgang til at opretholde aldersgrænserne og hensynet til tidligere handicap i forbindelse med arbejdsskadeforsikringslovgivningens regler om fratræk for erstatning og nedsættelse af méngodtgørelse efter det 40. år.

Kulturministeriets område

Der findes ikke på Kulturministeriets område love, der indebærer direkte diskrimination af mennesker som følge af religion eller tro, handicap, alder eller seksuel orientering.

Ophavsretsloven

Der er foreskrevet positiv særbehandling af døve, blinde og ordblinde i ophavsretsloven, jf. § 17. Ifølge bestemmelsen er det tilladt at gengive og sprede eksemplarer af udgivne værker til brug for blinde, svagtseende, døve mv.:

Syns- og hørehandicappede

§ 17. Det er tilladt at gengive og sprede eksemplarer af udgivne værker, når gengivelsen og de spredte eksemplarer er særligt bestemt til brug for blinde, svagtseende, døve og talelidende samt personer i øvrigt, der på grund af handicap er ude af stand til at læse trykt tekst. Bestemmelsen i 1. pkt. finder ikke anvendelse på gengivelse eller eksemplarspredning, der sker i erhvervsøjemed.

Stk. 2. Bestemmelsen i stk. 1 finder ikke anvendelse på lydoptagelser af litterære værker eller på gengivelser, der udelukkende består af lydoptagelser af musikværker.

Stk. 3. Lydoptagelser af udgivne litterære værker må gengives og spredes til brug for syns- og læsehandicappede, når det ikke sker i erhvervsøjemed. Ophavsmanden har krav på vederlag. Kan der ikke opnås enighed om størrelsen af vederlaget, kan hver af parterne forelægge spørgsmålet for Ophavsretslicensnævnet, jf. § 47.

Stk. 4. Statslige eller kommunale institutioner og andre sociale eller almenyttige institutioner kan til brug for syns- og hørehandicappede ved lyd- eller billedoptagelse fremstille eksemplarer af værker, der udsendes i radio eller fjernsyn, såfremt betingelserne for aftalelicens efter § 50 er opfyldt. Sådanne optagelser må kun udnyttes inden for virksomhed, som omfattes af den i § 50 forudsatte aftale.

Ministeriet for Sundhed- og Forebyggelses område

Spørgsmål om især alder er reguleret i en række sammenhænge i sundhedslovgivningen. Som eksempler kan nævnes bestemmelserne vedr. mindreåriges adgang til at samtykke til behandling og aktindsigt (Sundhedslovens § 17), adgangen til at oprette livstestamenter (Sundhedslovens § 26), transplantation fra levende og afdøde personer (Sundhedslovens §§ 52 og 53), reglerne vedr. valg af sikringsgruppe og praktiserende læge (Sundhedslovens §§ 58 og 59), og en række alderskrav i forbindelse med vaccinations- og screeningsprogrammer (f.eks. i forbindelse med HPV-vaccine og screening for brystkræft og livmoderhalskræft).

Aldersbestemmelserne i sundhedslovgivningen vurderes fortsat at være objektivt og sagligt begrundet i legitime og faglige hensyn. Det kan dog ikke på nuværende tidspunkt udelukkes, at der vil kunne blive behov for ændringer heri som følge af en vedtagelse af direktivforslaget.

I forhold til direktivudkastets forbud mod diskrimination på grund af seksuel orientering bemærkes, at ifølge Sundhedsstyrelsens bekendtgørelse nr. 768 af 10. juli 2008 om sikkerhed ved bloddonation skal blodbankerne forud for tapning af humant blod undersøge om donor er egnet til donation efter kriterier nævnt i bilag 2 til bekendtgørelsen. Et af disse kriterier er seksuel adfærd, og dette kan indebære udelukkelse af donorer "som på grund af deres seksuelle adfærd er udsat for stor risiko for at påføre sig alvorlige smitsomme sygdomme, der kan overføres med blodet".

Begrundelsen for kravene i bekendtgørelsen er dels at sikre bloddonorer bedst muligt mod komplikationer ved tapning, dels at opnå bedst mulig sikkerhed ved anvendelse af lægemidler, der er fremstillet af humant blod. For at opnå dette udelukkes personer, hvor der er en potentiel risiko for overførsel af infektion med blodet.

Bekendtgørelsen er gennemførelse af direktiv 2004/33/EF.

Fødevareministeriets område

Direktivet vurderes ikke at have konsekvenser indenfor Fødevareministeriets område.

Det kan dog nævnes, at der i Fødevareministeriets lovgivning findes visse regler, som indeholder krav om, at en ansøger skal have en vis alder for at få del i et gode eller lignende. Der kan til eksempel være tale om den såkaldte "Yngre jordbruger-ordning", hvor en ansøger bl.a. skal være under 40 år for at kunne opnå de særligt gunstige lån, som er omfattet af ordningen. Men sådanne eksempler, hvor der er fastsat særlige alderskriterier i national lovgivning på Fødevareministeriets område, er ikke i strid med direktivforslaget, idet kriterierne er objektive, sagligt begrundet og proportionelle, jf. forslagens artikel 2, stk. 6

Økonomi- og Erhvervsministeriets område

Af art. 4.1.a fremgår det, at "Det forudsættes, at der indføres de nødvendige foranstaltninger, herunder ved rimelige ændringer og tilpasninger, så handicappede gives reel og lige adgang til social beskyttelse, sociale goder, sundhedsydelser og uddannelse samt adgang til og levering af varer og tjenester, herunder bolig og transport, som er tilgængelige for offentligheden. Sådanne foranstaltninger bør ikke medføre en uforholdsmæssig stor byrde..."

Det vurderes, at forslaget gælder både nye og eksisterende bygninger.

I art. 4.2. er listet en række forhold, der skal tages i betragtning, når "en uforholdsmæssig stor byrde" skal vurderes. Økonomi- og erhvervsministeriet vil foretage en nærmere analyse af direktivets konsekvenser for ministeriets ressortområde.

Justitsministeriets område

Forslaget ses umiddelbart at berøre følgende regler inden for Justitsministeriets område:

I henhold til spillekasinoovens § 8, stk. 1, må kun personer over 18 år få adgang til et spillekasino. Ifølge forarbejderne til bestemmelsen genfindes et sådant krav i andre landes lovgivning om spillekasinoer. Det er Justitsministeriets umiddelbare opfattelse, at bestemmelsen, hvis direktivforslaget vedtages i sin nuværende form, vil kunne opretholdes med henvisning til direktivets artikel 2, stk. 6.

Ifølge notarialbekendtgørelsens § 4, stk. 1, skal den, der anmoder om foretagelse af en notarialforretning, om nødvendigt sørge for medvirken af en tolk eller døvetolk, som notaren kan godkende. Det er umiddelbart Justitsministeriets opfattelse, at det må anses for tvivlsomt, om kravet kan opretholdes, hvis direktivforslaget vedtages i sin nuværende form.

Lov om forbud mod forskelsbehandling på grund af race mv., jf. lovbekendtgørelse nr. 626 af 29. september 1987, som ændret ved lov nr. 433 af 31. maj 2000, indeholder et forbud mod forskelsbehandling på grund af race mv. inden for erhvervsmæssig eller almennyttig virksomhed. Det er ifølge denne lov forbudt på grund af en persons race, hudfarve, nationale eller etniske oprindelse, tro eller seksuelle orientering at nægte at betjene den pågældende på samme vilkår som andre eller at give en person adgang på samme vilkår som andre til sted, forestilling, udstilling, sammenkomst eller lignende, der er åben for almenheden. Overtrædelse af denne lov straffes med bøde eller fængsel indtil 6 måneder.

Den nævnte lov omfatter ikke forskelsbehandling på grund af handicap eller alder, og loven omfatter endvidere ikke uagtsomme forhold.

De i straffeloven og retsplejeloven (vedrørende behandlingen af straffesager) indeholdte bestemmelser med aldersgrænser mv., omfattes ikke af direktivforslagets anvendelsesområde, jf. forslaget til artikel 3, stk. 1. Regulering af disse områder er i øvrigt ikke omfattet af de beføjelser, som EF-traktaten tillægger Fællesskabet.

Justitsministeriet har noteret sig, at forslaget ikke berører national ret vedrørende civilstand eller familiemæssig status, herunder adoption og reproduktive rettigheder, jf. forslagets artikel 3, stk. 2. Det skal i den forbindelse understreges, at registrerede partnerskaber ikke i medfør af lov om registreret partnerskab fuldt ud ligestilles med ægteskaber.

Undervisningsministeriets område

Forbud mod diskrimination for alder
For så vidt angår direktivudkastets forbud mod diskrimination pga. alder skal Undervisningsministeriet gøre opmærksom på, at der i love og bekendtgørelser findes alderskrav og aldersbegrænsninger. Som eksempler kan især nævnes bestemmelser, der udgør kriterier for udløsning af statstilskud for eleverne på skoler:

· § 13, stk. 1, Lov om folkehøjskoler, efterskoler, husholdningsskoler og håndarbejdsskoler (frie kostskoler), jf. lovbekendtgørelse nr. 785 af 18. juli 2008, indeholder krav til minimums- og maximumsalder for elever på folkehøjskoler, ungdomshøjskoler, efterskoler og husholdningsskoler.

· § 8, stk. 2, i bekendtgørelse nr. 702 af 30. juni 2008, om tilskud til friskoler og private grundskoler m.v. indeholder minimums- og maximumsalder for at elever kan indgå i opgørelsen af skolens elevtal og dermed få statstilskud. Det skal bemærkes, at alderskriterierne svarer til folkeskolens, jf. folkeskolelovens § 20, stk. 1, om aldersgrænser for kommunernes pligt til at sørge for undervisning.

· § 1, stk. 1, i lov om produktionsskoler, jf. lovbekendtgørelse nr. 785 af 6. juli 2006, indeholder krav til maximumsalder for deltagere på produktionsskole.

På bestyrelsesområdet er der et krav om, at medlemmer i de selvejende uddannelsesinstitutioners bestyrelser er myndige.

Da aldersbestemmelserne i disse love er objektivt og sagligt begrundede i legitime hensyn til undervisningssystemets indretning og sammenhæng i Danmark, forventes det ikke, at disse krav vil være i modstrid med direktivet.

Forbud mod diskrimination for religion eller tro

For så vidt angår direktivudkastets forbud mod diskrimination p. g. a. religion eller tro skal Undervisningsministeriet gøre opmærksom på, at de frie grundskoler som udgangspunkt selv beslutter, hvilke elever skolen vil optage. Det fremgår dog af bemærkningerne til L 105, folketingssamling 2004-05 (2. samling), at: "De frie grundskoler er omfattet af lov om etnisk ligebehandling og lov om inkorporering af Den Europæiske Menneskerettighedskonvention. Skolerne må således ikke forskelsbehandle på grund af race eller etnisk oprindelse, herunder i forbindelse med beslutningen om, hvem de vil have som elever. I øvrigt henvises til bemærkningerne til forslag 3 nedenfor." Og af bemærkningerne til nr. 3 fremgår det: "Det vil som følge heraf være i strid med bestemmelsen, hvis skolen i sin optagelsespraksis udøver diskrimination på baggrund af køn eller etnisk oprindelse. Bestemmelsen vil derimod ikke afskære skoler, der bygger på en bestemt religiøs overbevisning, fra kun at have elever med den samme religiøse overbevisning, som skolen eller kun have elever, hvis forældre har den samme overbevisning som skolen."

Direktivforslaget forventes ikke at få konsekvenser for lov om frie grundskoler. Tilsvarende principper gælder for de frie kostskoler.

Forbud mod diskrimination af mennesker med handicap

For så vidt angår direktivforslagets forbud mod diskrimination af mennesker med handicap, findes på ministeriets område en del regelsæt om tilskud til specialundervisning og lignende, der foregår på de selvejende uddannelsesinstitutioner.

Det er umiddelbart vanskeligt at vurdere forslagets konsekvenser på området, herunder med hensyn til eventuelle merudgifter i form af krav om større tilskud til mennesker med handicap.

På det frie skoleområde findes følgende tilskudsmuligheder til specialundervisning:

I henhold til § 25, stk. 1, i lov om frie kostskoler yder staten tilskud efter en fastsat takst til specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand for elever med særlige behov, herunder til skoler med et samlet særligt undervisningstilbud. Endvidere afsættes der på de frie kostskolers område på de årlige finanslove særlige tilskud til dækning af ekstraudgifter, der er godkendt af undervisningsministeren, til lærertimer, praktisk medhjælp og hjælpemidler til elever med svære handicap, jf. § 25, stk. 2, i lov om frie kostskoler.

På de frie grundskolers område afsættes på de årlige finanslove særlige tilskud til specialundervisning og til dækning af ekstraudgifter til lærertimer, praktisk medhjælp, hjælpemidler og befordring af elever med svære handicap. Styrelsen for Statens Uddannelsesstøtte fordeler tilskuddet mellem skolerne efter ansøgning, jf. § 11, stk. 1 nr. 1, og § 11, stk. 2, i lov om friskoler og private grundskoler m.v.

I henhold til § 13, stk. 1, i lov om private gymnasieskoler, studenterkurser og kurser til højere forberedelseseksamen yder staten tilskud efter en fastsat takst til de private gymnasieskoler m.v. til dækning af ekstraudgifter til lærertimer, praktisk medhjælp, hjælpemidler og befor-

dring af elever og kursister med svære handicap. Tilskuddets størrelse fastsættes på de årlige finanslove.

Vedr. produktionsskoler:
Ifølge § 2, stk. 6, nr. 3, i lov om produktionsskoler kan specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand indgå i et produktionsskoletilbud. Produktionsskolerne er dermed ikke ifølge produktionsskoleloven forpligtet til at tilbyde denne type undervisning og bistand. Der ydes endvidere ikke ekstra statstilskud til skoler, der lader specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand indgå i et produktionsskoletilbud. En sådan produktionsskole må derfor ansøge den unges bopæls kommune om at få dækket de meromkostninger, der er ved specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand til den pågældende unge. I forhold til forslaget forbud mod diskrimination af mennesker med handicap, kan det oplyses, at der i det institutionelle lovgrundlag for ungdomsuddannelsesområdet findes hjemler til specialpædagogisk støtte. For så vidt angår Åben Uddannelse, hvor der ikke er nogen eksplicit hjemmel til specialpædagogisk støtte, må en nærmere vurdering af problemstillingen imidlertid bero på en nærmere redegørelse for direktivets rækkevidde i forhold til eksempelvis den af Danmark undertegnede FN-konvention om rettigheder for personer med handicap og en nærmere udredning af Åben Uddannelseslovens sammenhæng med handicapkompenserende foranstaltninger i anden lovgivning.

Forberedende voksenundervisning og ordblindeundervisning for voksne
Lov om forberedende voksenundervisning og ordblindeundervisning for voksne (lovbekendtgørelse nr. 16 af 7. januar 2005, som ændret senest ved lov nr. 557 af 6. juni 2007) indeholder ikke regler om specialpædagogisk støtte. Der er heller ikke mulighed for at yde specialpædagogisk støtte hertil i henhold til lov om specialpædagogisk støtte ved videregående uddannelser (lovbekendtgørelse nr. 210 af 1. marts 2007).

Det må imidlertid forventes, at en gennemførelse af forslaget vil kunne medføre krav om en tilsvarende ordning, som er gældende for de videregående uddannelser. Det vil især kunne blive aktuelt for den forberedende voksenundervisning. For ordblindeundervisningen vil yderligere specialpædagogisk støtte kun blive aktuelt i helt særlige tilfælde, fx blinde ordblinde.

Det fremgår af forslaget artikel 14 om sanktioner, at sanktionerne blandt andet kan bestå af betaling af kompensation. Afdelingen for Grundskole og Folkeoplysning går ud fra, at sanktionerne i artikel 14's forstand er indeholdt i dansk rets almindelige erstatningsregler.

Bemærkninger, der vedrører aldersgrænserne i SU- og SVU-lovgivningen

SU-Styrelsen har gennemgået aldersgrænserne i lovgivningen inden for Styrelsens område og er nået til det resultat, at de alle er objektivt begrundet i et legitimt formål inden for rammerne af dansk ret:

SU-loven

Lov om statens uddannelsesstøtte, jf. lovbekendtgørelse nr. 789 af 11. september 2003, indeholder 2 aldersgrænser vedrørende den studerende selv, en 18 års grænse og en 20 års grænse.

18 års aldersgrænsen: Det er efter § 2, stk. 1, nr.3, i SU-loven en betingelse for at få SU til ungdomsuddannelse eller videregående uddannelse, at den uddannelsessøgende er fyldt 18 år. Indtil dette tidspunkt er den uddannelsessøgende omfattet af forældrenes forsørgelsespligt. Der kan tidligst gives SU fra begyndelsen af det kvartal, der følger efter den dato, hvor den uddannelsessøgende er fyldt 18 år. Det hænger sammen med, at ydelser efter reglerne om børnefamili-

lieydelse og børnetilskud bortfalder med udgangen af det kvartal, hvori den unge er fyldt 18 år. Denne aldersgrænse er således fastsat under hensyntagen til disse forhold.

20 års aldersgrænsen - SU til uddannelsessøgende over 20 år og uddannelsessøgende under 20 år i videregående uddannelse: Uddannelsessøgende over 20 år og uddannelsessøgende under 20 år i videregående uddannelse får tildelt SU uafhængigt af forældrenes indkomst, og de får tildelt SU med satsen for hjemmeboende, hvis de er hjemmeboende, eller satsen for udeboende, hvis de er udeboende. Se § 8 i SU-loven.

20 års aldersgrænsen - SU til uddannelsessøgende under 20 år i ungdomsuddannelse: Uddannelsessøgende, der er under 20 år og i gang med en ungdomsuddannelse, får tildelt SU på grundlag af forældrenes indkomstforhold, idet det ved tildeling af SU har været nødvendigt at foretage en vurdering af, hvordan de økonomiske midler, der er til rådighed på området, skal fordeles på de uddannelsessøgende. Se § 8, stk. 2, i SU-loven. I den prioritering er der truffet politisk beslutning om, at der skal tages hensyn til forældrenes indkomstforhold ved tildeling af SU til denne gruppe uddannelsessøgende. Det er dog kun tillægget til grundstipendiet, der reguleres i forhold til forældrenes indkomst. Der er mulighed for forhøjet studielån, når stipendiet er nedsat på grund af forældrenes indkomst. Endvidere får alle i denne gruppe som udgangspunkt tildelt SU med satsen for hjemmeboende. Se § 8, stk. 3, i SU-loven. Langt de fleste i denne gruppe bor faktisk hjemme. Hensigten med reglen om at tildele SU med hjemmeboende-satsen til disse unge har været at modvirke, at de helt unge støttemodtagere, der typisk er under gymnasial uddannelse eller i en skoleperiode under erhvervsuddannelse, flytter hjemmefra reelt eller proforma, for at opnå højere SU som udeboende. SU-reglerne giver mulighed for dispensation, så den uddannelsessøgende får SU med satsen for udeboende i tilfælde, hvor det er forståeligt, at den pågældende flytter hjemmefra, fx i tilfælde, hvor den uddannelsessøgendes forældre bor langt fra uddannelsesstedet, eller hvor transportforholdene mellem hjemmet og uddannelsesstedet er dårlige.

20 års aldersgrænse - SU til udenlandske statsborgere, der rejser ind i landet, før de fylder 20 år. Efter § 61, stk. 1, nr. 4, i SU-bekendtgørelsen, bekendtgørelse nr. 469 af 3. juni 2003, får udenlandske statsborgere, der sammen med deres forældre har taget fast ophold i Danmark og ved indrejsen i landet ikke var fyldt 20 år, SU på samme betingelser som danske statsborgere til uddannelser i Danmark. Man har ikke ønsket at afskære personer, der i en så ung alder bosætter sig her i landet sammen med deres forældre, fra at få SU.

I SU-reglerne indenfor tildelingsområdet findes aldersgrænser vedrørende den uddannelsessøgendes familie, herunder søskende og børn, jf. § 25, stk. 4, i SU-loven om fradrag for søskende i forældreindkomsten, og § 62, stk. 2, nr. 1, i SU-bekendtgørelsen om pasning af egne børn under 12 år, samt § 19 c, stk. 1, nr. 1, i SU-bekendtgørelsen om forsørgertillæg.

II. Aldersgrænser i SVU

I lov om statens voksenuddannelsesstøtte (SVU), jf. lovbekendtgørelse nr. 319 af 20. marts 2007, findes der både øvre og nedre aldersgrænser.

Med voksen- og efteruddannelsesreformen, som blev vedtaget i Folketinget i maj 2000, skete der en målretning og forenkling af den offentlige involvering i støtte til dækning af mistet arbejdsfortjeneste i forbindelse med voksnes deltagelse i voksen- og efteruddannelse. Målretningen er bl.a. sket ved, at der til uddannelser i det ordinære uddannelsessystem kun gives SU, mens den højere støtte til voksne - SVU eller godtgørelse til deltagelse i erhvervsrettet voksen- og erhvervsuddannelse (VEU-godtgørelse) - gives til uddannelser i voksenuddannelsessystemet.

Baggrunden for SVU-loven er at skabe rammer for de offentlige uddannelser på voksen- og efteruddannelsesområdet, som sikrer, at voksne har adgang til at lære og udvikle kompetencer

gennem hele livet. Sigtet er at give voksne et økonomisk grundlag for at deltage i undervisning på folkeskoleniveau, i gymnasial uddannelse og i videregående uddannelse. VEU-godtgørelse gives til voksnes deltagelse i erhvervsrettet uddannelse til og med erhvervsuddannelsesniveau.

Det fremgår af § 2, stk. 2, nr. 1, i SVU-loven, at der gives SVU til uddannelsessøgende, der er i alderen fra 25 år og op til 65 år, jf. dog stk. 2, hvorefter uddannelsessøgende, der er i alderen 20 og op til 25 år kan få SVU til forberedende voksenundervisning (FVU) og specialundervisning for voksne. Endelig er der med hjemmel i § 2, stk. 6, fastsat regler om, at aldersbetingelsen kan fraviges i forbindelse med jobrotation.

Generelle regler

Mindst 25 år

Som ovenfor nævnt skal man være fyldt 25 år for at få SVU. Baggrunden herfor er, at de unge uddannelsessøgende skal uddanne sig i det ordinære uddannelsessystem, hvor forsørgelsesgrundlaget er statens uddannelsesstøtte (SU). SVU dækker primært tabt arbejdsfortjeneste eller arbejdsmulighed ved deltagelse i uddannelse for voksne personer, der har tilknytning til arbejdsmarkedet. SVU er således for voksne, der parallelt med deres beskæftigelse vil videreudanne sig.

Op til 65 år

Den tidligere øvre grænse på 60 år blev med virkning fra 1. januar 2005 ændret til 65 år. Formålet med ændringen var at forbedre medarbejdernes mulighed for at bevare tilknytningen til arbejdsmarkedet, efter de er fyldt 60 år. Loven er efterfølgende ændret, således at den øvre aldersgrænse for SVU fra 1. juli 2009 følger pensionsalderen. Der er således sikret en sammenhæng mellem den øvre aldersgrænse for SVU og overgangen til pensionsalderen.

Fravigelser af alderskrav

20 – 24 år

Med SVU-loven er der givet adgang til, at unge uddannelsessøgende kan få SVU til deltagelse i FVU og specialundervisning for voksne. Alderskravet om at være fyldt 25 år er fraveget for at skabe overensstemmelse med mulighederne for at få VEU-godtgørelse ved deltagelse i bl.a. kompetenceafklarende forløb under grundlæggende voksenuddannelse, som kan bevirke, at den uddannelsessøgende skal gennemføre et FVU-forløb.

Under 25 år

For undervisning, der sker som led i jobrotation, er kravet om at være fyldt 25 år fraveget, fordi man har ønsket at videreføre disse regler fra den tidligere uddannelsesorlov.

Integrationsministeriets område

Lov om etnisk ligebehandling

Ved lov nr. 374 af 28. maj 2003 om etnisk ligebehandling er de af direktiv nr. 2000/43/EF omfattede samfundsområder med undtagelse af arbejdsmarkedet gennemført i dansk ret.

Loven indeholder forbud mod direkte og indirekte forskelsbehandling. Lovens forbud mod forskelsbehandling gælder for al offentlig og privat virksomhed, for så vidt angår social beskyttelse, herunder social sikring og sundhedspleje, sociale goder, uddannelse samt adgang til og levering af varer og tjenesteydelser, herunder bolig, der er tilgængelige for offentligheden. Forbuddet mod forskelsbehandling gælder endvidere for medlemskab af og deltagelse i en organisation, hvis medlemmer udøver et bestemt erhverv, samt de fordele, sådanne organisationer giver medlemmerne. Loven gælder ikke for udøvelse af aktiviteter af rent privat karakter.

Loven giver endvidere Institut for Menneskerettigheder kompetence til at behandle individuelle klager vedrørende racediskrimination uden for arbejdsmarkedet. Indførelsen af den individuelle klageadgang ligger ud over det af direktivet krævede.

Udlændingeloven

Særligt for så vidt angår udlændingeområdet lægger Integrationsministeriet til grund, at det fremgår af direktivforslaget, at det ikke omfatter udlændingeområdet, jf. artikel 3, stk. 5 i den danske udgave. I sin nuværende form kan bestemmelsen dog forstås således, at det kun er reglerne om *muligheden* for at indrejse og opholde sig i staten på, der falder uden for direktivet. Formuleringen bør derfor præciseres, så det klart fremgår, at også de betingelser, tredjelandstatsborgere og statsløse personers *opholder sig på i medlemsstaten* falder uden for direktivet. Det bør ligeledes sikres, at "betingelser vedrørende ophold" også omfatter udvisning, afvisning, udrejse.

Alderskriteriet

Integrationsloven

Integrationsloven indeholder aldersgrænser for så vidt angår tilbud om introduktionsprogram, som retter sig mod voksne mennesker og iværksættes med henblik på at skabe mulighed for selvforsørgelse. Aldersgrænsen knytter sig til myndighedsalderen, men introduktionsprogrammet kan også efter en konkret vurdering tilbydes til uledsagede mindreårige asylansøgere. Disse aldersgrænser findes objektivt og rimeligt begrundet.

Integrationsloven indeholder endvidere enkelte bestemmelser om særlige tilbud og tilskudsordninger, som kan iværksættes i forhold til bestemte aldersgrupper. Disse bestemmelser er begrundet i behovet for en særlig indsats i forhold til disse aldersgrupper med henblik på at hjælpe de pågældende i uddannelse eller beskæftigelse. Bestemmelserne er således udtryk for positiv særbehandling.

Repatrieringsloven

Repatrieringsloven indeholder en aldersgrænse for så vidt angår udbetaling af hjælp til repatriering. Aldersgrænsen knytter sig til myndighedsalderen. Denne aldersgrænse findes objektivt og rimeligt begrundet.

Repatrieringsloven indeholder endvidere aldersgrænser for så vidt angår muligheden for at opnå reintegrationsbistand, som er knyttet til en antagelse om manglende muligheder for at skaffe sig et forsørgelsesgrundlag i hjemlandet på grund af alder og f.eks. helbredsforhold. Disse aldersgrænser er således udtryk for positiv særbehandling.

Samlet set vurderes forslaget ikke at have konsekvenser indenfor Integrationsministeriets område.

Det er endvidere Integrationsministeriets opfattelse, at der i visse tilfælde kan være saglige grunde til forskelsbehandling, f.eks. mellem forskellige trosretninger mv., og at det derfor er vigtigt, at der er den fornødne fleksibilitet i direktivforslagets bestemmelser.

Skatteministeriets område

Skatteministeriets lovgivning indeholder ikke bestemmelser med det sigte at diskriminere. Forslaget er imidlertid så bredt formuleret, at det umiddelbart kan medføre en del fortolknings spørgsmål. Det oplyses, at skattelovgivningen indeholder en række afgrænsninger i forhold til alder. Dette gælder både mht. forholdet børn/voksne og ældre/pensionister, men også inden for disse kategorier, jf. børnefamilieydelsens 3 satser (afhængig af alder), og det i sidste samling

gennemførte lovforslag om skattnedslag for seniorer, der fylder 64 år i 2010-16. Sidstnævnte omfatter således ikke andre aldersgrupper, herunder personer, der allerede er fyldt 64 år.

Transportministeriets område

Udgangspunktet for tiltag til at fremme ligebehandling uden for arbejdsmarkedet vil fortsat være "rimelig tilpasning". Sådanne tilpasninger kan forventes gennemført, hvis de ikke medfører en "uforholdsmæssig stor byrde" for den part, der har ansvaret for/konfronteres med kravet om relevant tilpasning.

Transportministeriet vil foretage en nærmere analyse af direktivets konsekvenser for ministeriets ressortområde.

Videnskabsministeriets område

Videnskabsministeriet vil foretage en nærmere analyse af direktivets konsekvenser for ministeriets ressortområde.

Kirkeministeriets område

Direktivet vurderes ikke at have konsekvenser indenfor Kirkeministeriets område, idet folkekirkens virksomhed og dens forhold til staten er undtaget fra direktivets anvendelsesområde.

8. Forslagets konsekvenser for statsfinanserne, samfundsøkonomien, miljøet eller beskyttelsesniveauet

Indenrigs- og Socialministeriet har nedsat en følgegruppe, som bl.a. har til opgave at foretage en analyse af forslaget's konsekvenser for statsfinanserne, samfundsøkonomien, miljøet og beskyttelsesniveauet, herunder tilgængeligheden til offentlige bygninger. Når resultatet heraf foreligger, vil det tilgå Folketingets Europaudvalg.

9. Høring

Forslaget er sendt i høring i Specialudvalget for arbejdsmarkedet og sociale forhold og blev drøftet på et møde i udvalget den 17. september 2008. Forslaget, jf. dets anvendelsesområde, vil også blive sendt til andre relevante organisationer i høring.

KL finder det problematisk, at alder indgår på lige fod med de resterende rettigheder. KL anmodede i forbindelse med høringen om EU traktatens artikel 13 om at alderskriteriet udgik. En tilsvarende anmodning fremsatte KL i forbindelse med høringen vedrørende direktiv 2000/78.

Løsningen med at indsætte en undtagelsesbestemmelse om at ulige behandling på grund af alder ikke er forskelsbehandling, såfremt der er et objektive og rimeligt begrundet legitime formål (artikel 6 i direktiv 200/78 og artikel 2 stk. 6 i det nye direktivforslag) – er ikke en god løsning. Belært af erfaringerne fra EU retssagerne C-411/05, C-361/07, C-555/07, C88/08 og C-299/08 finder KL det nødvendigt, at der tages et klart forbehold for alder, og at det inddrages som diskriminationskriterium i direktivforslaget.

Alder bliver ofte brugt som et objektive kriterium dels i forhold til lovgivning dels i forhold til administration for eksempel: erhvervelse af kørekort, ret til stemmeafgivning ved demokratiske valg og meget mere. Det er alle disse lovmæssige og administrative bestemmelser som efter direktivets vedtagelse pludselig er potentiel EF-stridige og ulovlige.

Artikel 3 litra c) siger, at uddannelse er et af de områder, hvor direktivet finder anvendelse. KL finder at uddannelse er et nationalt anliggende at artikel 3 litra c) derfor bør udgå – uanset artikel 3 stk. 3. Derved er artikel 3 stk. 3 redundant og bør ligeledes udgå.

I artikel 7 indføres bestemmelser om klageadgang. KL finder at dette er et nationalt anliggende som allerede er reguleret via EF domstolens afgørelser. Artiklen bør udgå.

Artikel 8 omhandler i realiteten krav om omvendt bevisbyrde. KL finder, at dette selv om det kendes fra andre direktiver, at det er meget kritisabelt i forhold til retssikkerheden. KL skal anmode om at bestemmelsen udgår. KL skal erindre om de meget store betænkeligheder der fra dommers side kom til udtryk efter gennemførelsen af omvendt bevisbyrde i ligestillingsagerne.

Efter artikel 11 tilføjes: ”Medlemsstaterne tilskyndes at inddrage arbejdsmarkedets parter, i det omfang arbejdsmarkedet berøres”.

Artikel 13 om overholdelse er en nyskabelse. Dette er et nationalt anliggende og KL skal anmode om, at det udgår.

Artikel 14 om sanktioner har vi set flere forslag. Sanktionsbestemmelser er et nationalt anliggende i EF retten. Der er en eksisterende EF domstolspraksis der på en balanceret måde varetager de tværnationale hensyn. Bestemmelsen bør derfor udgå.

KL skal afslutningsvis takke for fremsendelsen af høringen og anmode om, at sagen efterfølgende behandles i Specialudvalget således, at der kan gives et klart mandat i de forestående europæiske forhandlinger til de danske forhandlere.

Dansk Arbejdsgiverforening (DA) har forstået direktivforslaget således, at det skal regulere beskyttelse mod forskelsbehandling uden for arbejdsmarkedet, og at det skal supplere de eksisterende direktiver for så vidt angår diskriminationskriterierne, religion eller tro, handicap, alder eller seksuel orientering. Det vil sige, at nærværende direktivforslag vedrører området social beskyttelse, sociale goder, uddannelse og adgang til varer og tjenesteydelser.

DA skal oplyse, at DA på den baggrund vil koncentrere sig om en række principielle væsentlige dimensioner af forslaget og vedrørende forskelsbehandlingsområdet, der rækker ud over direktivforslagets direkte og umiddelbare reguleringssigte, og som efter DA's opfattelse skal indgå i den danske samt europæiske politiske proces vedrørende direktivforslaget.

Der er efter DA's vurdering tale om, at man med forslaget bekræfter og forstærker en udvikling – herunder via EF-Domstolen – der ligger langt ud over den ramme for regulering, der umiddelbart kan læses af direktivet.

DA skal på det kraftigste understrege, at DA finder, at *alle* mennesker har ret til en retfærdig, fair og saglig behandling, og at *ingen* skal diskrimineres – det vil sige uden saglig grund forskelsbehandles. DA tager således afstand fra diskrimination af mennesker på baggrund af religion, tro, handicap, alder eller seksuel orientering.

Det er derimod efter DA's opfattelse en forudsætning for civilisation og demokrati, at mennesker legitimt kan behandles forskelligt i varierende retlige og civile sammenhænge. Efter DA's opfattelse er det helt nødvendigt, at man fra dansk politisk side fra regeringen til Folketinget gør sig forslaget og dets generelle implikationer på forskelsbehandlingsområdet helt klart. Forslaget kan efter DA's opfattelse også få implikationer for arbejdsmarkedet og det almindelige kernestof i arbejds- og ansættelsesretten. Det er herunder vigtigt, at man tager EF-Domstolens fortolkningsmetode med i betragtning allerede nu, når direktivet skrives og dermed i den politi-

ske proces om vedtagelsen af et direktiv. Direktiverne på navnlig diskriminationsområdet skaber en retssikkerhed med hensyn til forhold, der i øvrigt i samfundet må betragtes som legitime. Med hensyn til alderskriteriet vil forslaget f.eks. medføre, at sådanne forhold fremover skal bedømmes ud fra et juridisk perspektiv, om de (undtagelsesvis) kan opretholdes og dermed genstand for tvivl og klagemål hos myndigheder, retsinstanser m.v.

Ophøjes til absolut beskyttelse

Direktivforslaget henviser bl.a. til Traktatens art. 6 samt forskellige internationale instrumenter, herunder i FN samt i den Europæiske Menneskerettighedskonvention, EU's charter m.v. særligt med hensyn til de i direktivet nævnte beskyttelseskriterier. Disse henvisninger er isoleret set korrekte, men det er vigtigt at erkende, at disse henvisninger ikke alene er "henvisninger i snæver forstand". Henvisningerne skal derimod ses som et element, der i sig selv ikke alene bekræfter, men også giver juridisk samt politisk rum for, at man via direktivforslaget bidrager til at regulere diskriminations- og forskelsbehandlingsområdet mere vidtgående og intenst end direktivforslaget selv.

DA skal bemærke, at disse internationale instrumenter er af mangeartet forskellig karakter og uens for de forskellige diskriminationskriterier. Dette medfører, at man f.eks. via nærværende direktivforslag giver alle de nævnte kriterier en juridisk absolut beskyttelse på allerhøjeste juridiske niveau via den højeste fællesnævner. DA kan konstatere, at man på diskriminationsområdet generelt og fejlagtigt opererer med en teori om, at beskyttelsesniveauer fra grunden må betragtes som et "retstomt rum", såfremt et område ikke er eller belægges med eksplicit lovgivning. Et eksempel på denne fejlslutning kan f.eks. henvises til almindelige forvaltningsretlige regler – herunder lighedsgrundsætningen og saglighedskravet i dansk offentlig ret, som jo vil være dækkende uanset nærværende direktivforslag!

Trædestensprincippet

Direktivforslaget vil som nævnt løfte beskyttelse op på det allerhøjeste niveau i den retlige trinfølge. Dette medfører dels den nævnte absolutte karakter af beskyttelsen, men også at det må formodes, at de bagvedliggende instrumenter, som er baggrund for direktivforslaget samt det nye direktiv, gensidigt anvendes til generelt at fortolkes gensidigt udvidende, da de jo bekræfter hinanden netop via direktivforslaget. Det medfører f.eks., at beskyttelselementer, som er eller kan indfortolkes i det ene instrument, men ikke i et andet via retspraksis vil blive fortolket ind i det andet instrument alene ud fra en formålsfortolkning. Det ene instrument anvendes således som trædesten for en beskyttelse på et andet område, og omvendt således at beskyttelsen alt andet lige konstant fremmes på et stadigt højere niveau.

Ingen lukket liste af beskyttelseskriterier

Der ligger i selve den nævnte henvisning i direktivforslaget og dermed den angivne baggrund for direktivforslaget i andre retsinstrumenter en principiel stillingtagen og virkning, som man allerede nu bør gøre sig klart: Der er ikke tale om en lukket liste af diskriminationskriterier heller ikke ved tagelsen af dette direktivforslag. Det må vurderes, at man med tiden tillige på EU-niveau vil regulere andre af de ikke-forskelsbehandlingskriterier, som også ligger i de nævnte internationale instrumenter, hvor man i alt opregner mindst ca. 25 ikke-forskelsbehandlingskriterier. Der må således på relativt kortere sigt imødeses et yderligere pres fra EU-niveau for at indsætte andre diskrimineringskriterier uden for og på arbejdsmarkedet.

Hertil kommer, at man som nævnt neden for ikke kan udelukke, at EF Domstolen på egen hånd – i kraft af bl.a. dette direktiv – lægger nye diskrimineringskriterier ind i sin praksis. Dette kan være kriterier, der er opregnet i de internationale instrumenter, eller det kan være helt nye krite-

rier, som EF Domstolen måtte finde frem til som forhold, der kan findes af en eller anden art i europæisk ret – herunder i national ret. Se bl.a. herom nedenfor.

Yderligere diskriminationsbeskyttelse

Man skal også gøre sig klart, at der heller ikke med dette direktivforslag er tale om en slutregulering af diskriminationsområdet. Det må tillige vurderes, at der på relativt kortere sigt må imødeses et yderligere pres fra EU-niveau for at indsætte nye og strammere diskrimineringsredskaber i direktiverne m.v. uden for og på arbejdsmarkedet. Hertil kommer, at man som nævnt nedenfor ikke kan udelukke, at EF Domstolen på egen hånd – i kraft af bl.a. dette direktiv – strammer beskyttelsesniveauet via sin praksis. Dette kan være stramninger, f.eks. forbud, der er opregnet i andre internationale instrumenter, visse medlemsstater, eller det kan være helt nye krav eller udvidende fortolkninger, som EF-Domstolen måtte kunne finde frem til.

Tage højde for EF-Domstolens fortolkningsmetode allerede nu

DA skal anbefale, at alle de indledende betragtninger, der skal indskrænke direktivets område, flyttes fra direktivets såkaldte betragtninger og *indsættes* i selve direktivteksten, da man kan frygte, at de ellers ikke tillægges vægt af EF-Domstolen eller fortolkes indskrænkende. Omvendt skal man tage højde for, at begreber i øvrigt i direktivet, hvis de ikke er meget skarpt formuleret i selve direktivets egentlige normerende tekst, vil blive fortolket udvidende henholdsvis indskrænkende afhængig af sagens karakter. DA skal i den forbindelse f.eks. henvise til EF-Domstolens afgørelser i dels den såkaldte Mangold-sag (C 144/04) fra 2006 og Coleman-sagen (C 303/06) fra 2008. Også andre afgørelser fra EF-Domstolen i og uden for arbejdsmarkedet kan dokumentere dette.

I Mangold-sagen kom EF-Domstolen frem til, at fællesskabsretten som sådan – som navnlig udviklet via praksis af EF-Domstolen selv – og ikke direktivet om forskelsbehandling indeholder det egentlig princip om forbud mod forskelsbehandling på grund af alder. Den fællesskabsretlige norm udfyldes nok af direktivet, men normen gælder uanset direktivet. I Coleman-sagen kom EF-Domstolen frem til, at da direktivet om forskelsbehandling skal bekæmpe alle former for forskelsbehandling, vil den gælde alle, således også en pårørende til en handicappet, hvor den pårørende påstod sig forskelsbehandlet på grund af sin tilknytning til en handicappet. Man kan på baggrund af bl.a. ovennævnte vurdere, at direktiverne og deres udsagn som sådan ikke er afgørende for EF-Domstolens vurdering af de enkelte sager, og hvor langt beskyttelsesniveauet mod diskrimination reelt kan siges at være i EU.

Direktiverne bruges derimod af EF-Domstolen som en bekræftelse af, at den bagvedliggende ret er en del af EU-retten uanset dens juridiske styrke. Dette er jo bl.a. dette, som bekræftes i f.eks. dette direktivforslag, hvor man fra medlemsstaternes side direkte erklærer, at en række internationale instrumenter og EU-ret uanset forskellig juridisk styrke i forvejen er og fremover skal og kan anvendes af EF-Domstolen.

Det følger heraf, at EF-Domstolen formentlig vil kunne antage den fortolkning, at beskyttelse med hensyn til de ovennævnte forskelsbehandlingskriterier allerede eksisterer, jf. ræsonnementet i Mangold-dommen eller med henvisning til de principper i EU-retten, internationale instrumenter m.v., som direktivforslaget selv henviser afhængigt og absolut allerede er gældende i EU-retten og med en styrke, der ligger langt ud over f.eks. direktivets direkte udsagn og begrænsninger samt præciseringer. Allerede nu må man således på grundlag af afgørelsen i ovennævnte Coleman-sag vurdere, at begrebet ”ingen” i direktivforslaget art. 2 (”1. I dette direktiv betyder princippet om ligebehandling, at ingen må udsættes for direkte eller indirekte forskelsbehandling af nogen af de i artikel 1 anførte grunde”) mindst skal fortolkes i overensstemmelse med denne, således at ”ingen” gælder enhver med nogen som helst tilknytning af nogen art til

de pågældende diskriminationskriterier. I samme retning kan formentlig begrebet ”nogen” i pågældende bestemmelse fortolkes.

På den baggrund må man f.eks. også vurdere, at det forhold, at direktivet betegner sig i art. 1 som givende (alene) en ”ramme for bekæmpelse” af forskelsbehandling som værende af meget begrænset juridisk værdi. Som eksempel kan tilsvarende nævnes betragtning 16) hvorefter: *”Enhver har frihed til at indgå aftaler, herunder frihed til at vælge en aftalepartner til en given transaktion. Dette direktiv bør ikke finde anvendelse på økonomiske transaktioner foretaget af private, for hvem disse transaktioner ikke udgør en faglig eller erhvervmæssig virksomhed.”* Dette er en klart stærkere bestemmelse end den tilhørende artikeltekst, hvorefter: *”Litra d) finder kun anvendelse på privatpersoner i det omfang, de udøver faglig eller erhvervmæssig virksomhed.”*

Her må man f.eks. nødvendigvis forholde sig til spørgsmål om tilfælde, hvor den private aktivitet kun udgør eller kan siges at udgøre en mindre eller alene accessorisk ”faglig eller erhvervmæssig virksomhed”, ligesom begreberne ”private” og ”økonomiske transaktioner” samt ”faglig eller erhvervmæssig virksomhed” levner stort rum for fortolkninger.

Også andre dele af direktivet må man vurdere vil blive tillagt en udvidende fortolkning af EF-Domstolen henset til direktivets baggrund og formål. Det gælder f.eks. art. 3, stk. 1 ”social beskyttelse”, ”sociale goder” og ”uddannelse”. Særligt vedrørende alder kan påpeges, at art. 2, stk. 6 tilsvarende indeholder et relativt stort fortolkningsrum.

DA har også noteret sig, at direktivforslaget på en række områder i foranledning godt nok bygger på elementer i eksisterende direktiver, men der er også nye formuleringer, der kan have indholdsmæssige betydninger. DA skal heller ikke undlade at bemærke, at man generelt uden refleksion i øvrigt og således også i almindelige privatretlige retsforhold overfører princippet om delt bevisbyrde, der er en undtagelse af det almindelige bevisbyrdeprincip.

Danske Handicaporganisationer (DH) takker for muligheden for at fremkomme med bemærkninger til Europa-kommissionens nyligt fremsatte forslag til direktiv om ligebehandling udenfor arbejdsmarkedsområdet. DH skal dog fremhæve, at en uges frist for at indkomme med bemærkninger til så omfattende et forslag, er meget u hensigtsmæssig. Det giver os ringe muligheder for at inddrage vores medlemsorganisationer, hvilket selvsagt er dybt problematisk. Det er ikke befordrende for den demokratiske proces, der skal sikre den organisatoriske opbakning til direktivet specifikt og EU’s initiativer på handicapområdet generelt.

Når dette er sagt, vil vi gerne understrege, at vi betragter det som et positivt skridt, at Kommissionen endelig har fremsat et forslag til direktiv på dette område. Vi forventer, at den danske regering vil arbejde aktivt for vedtagelsen af direktivet, men samtidig vil vi også understrege, at der er et fundamentalt behov for at styrke visse bestemmelser i direktivforslaget med henblik på en effektiv diskriminationsbeskyttelse for personer med handicap samt de øvrige grupper, som direktivforslaget dækker.

Det er vigtigt at fremhæve, at vores bemærkninger naturligt primært tager udgangspunkt i de behov, der er for at sikre personer med handicap imod diskrimination. Det er det område, der interesserer os mest – og det er her, vi har vores særlige ekspertise.

DH betragter det som et helt nødvendigt skridt at sikre sammenlignelig beskyttelse imod diskrimination for alle grupper, der er dækket af Amsterdam-traktatens artikel 13. Det er ikke ri-

meligt, at man i øjeblikket har et de facto hierarki mellem de forskellige diskriminationsgrunde.

Det er positivt, at personer med handicap i fremtiden klart sikres imod de typer af diskrimination, som er dækket af parallelle direktiver gældende for andre grupper, dvs. direkte og indirekte forskelsbehandling, chikane samt tilskyndelse til forskelsbehandling. Desuden må det betragtes som positivt, at manglende rimelig tilpasning, som i arbejdsmarkedsdirektivet (2000/78/EF), nu generelt defineres som forskelsbehandling.

Yderligere er der så i direktivforslagets artikel 4 fastsat en forpligtelse til i rimeligt omfang at sikre lige adgang og tilgængelighed til varer, tjenester etc., hvilket set fra DH's synspunkt er et konstruktivt element.

Vi er dog dybt bekymrede i forhold til fortolkningen af og konsekvenserne ved disse bestemmelser, ikke mindst undtagelserne fra dem, mere herom nedenfor.

DH mener, at dansk støtte til direktivforslaget vil være i overensstemmelse med den øgede vægtning af rettigheder og beskyttelse imod diskrimination, der er blevet en integreret del af dansk handicappolitik, særligt i lyset af Danmarks tilslutning til FN's konvention om rettigheder for personer med handicap.

DH deler Kommissionens opfattelse, som den er fremsat i dennes konsekvensvurdering af direktivforslaget, nemlig at direktivforslaget på nær meget få detaljer ikke pålægger medlemsstaterne forpligtelser, som ikke er indeholdt i konventionen. Samtidig må det dog understreges, at en gennemførelse af direktivforslaget i dansk ret, som det fremstår på nuværende tidspunkt, ikke i sig selv vil kunne udgøre en fyldestgørende efterlevelse af FN-konventionen. Områder som eksempelvis adgang til retsvæsenet, familierettigheder, deltagelse i det politiske liv, adgang til kulturlivet, tilgængelighed til det offentlige rum samt adgangen til information og kommunikation, herunder eksempelvis tilgængelige informationsformater og tegnsprog, er ikke dækket af direktivforslaget, men i FN-konventionen findes vægtige bestemmelser om disse forhold.

Derudover er en hel række af de forpligtelser for offentlige instanser til aktivt at fremme deltagelsen for personer med handicap i samfundet, som er indeholdt i konventionen, ikke dækket af direktivforslaget. Vi mener ikke, at det er tilfredsstillende, at direktivforslaget på så mange områder har en lavere overliggende end konventionen, når det gælder forebyggelse og bekæmpelse af diskrimination af personer med handicap. Konventionen og direktivet må kunne ses som instrumenter, der supplerer hinanden og må som sådan ses som retskilder, der til sammen kan være med til at sætte rammer for dansk lovgivning vedrørende ligebehandling af personer med handicap. Således er der brug for en højere grad af overensstemmelse mellem konventionens principper og direktivteksten.

Nedenfor følger specifikke bemærkninger til de enkelte bestemmelser i direktivforslaget.

Artikel 1

Det skal bemærkes, at direktivet kun kan dække de områder, der er omfattet af EU's kompetence, hvilket også anføres i de indledende betragtninger til direktivforslaget. Dette er ligeledes illustreret ovenfor under bemærkningerne om sammenhængen med FN's konvention om rettigheder for personer med handicap.

Det skal således tages med betydelige forbehold, når det i artikel 1 hedder, at hele spektret udenfor arbejdsmarkedet er dækket. En yderligere klargøring af anvendelsesområdet er som

følge heraf nødvendig med henblik på en gennemskuelig og effektiv gennemførelse af direktivet i medlemsstaternes lovgivning.

Derudover skal kommende dansk diskriminationslovgivning i forhold til handicap tage højde for, at direktivforslaget ikke dækker alle relevante aspekter af FN's konvention om rettigheder for personer med handicap. I den sammenhæng ville det være naturligt, og i overensstemmelse med EU's tilslutning til FN-konventionen, ikke at lade selve direktivteksten anlægge en så indsnævret fortolkning af, hvor langt EU-kompetencen går, når det gælder vigtige områder for personer med handicap, se eksempelvis bemærkningerne vedr. uddannelsesområdet til artikel 3 nedenfor.

Artikel 2, stk. 2, litra b)

DH foreslår, at bestemmelsen præciseres med henblik på at sikre, at den udtrykkeligt omfatter diskrimination på baggrund af handicap ved associering. Som bestemmelsen er formuleret nu, kan den læses sådan, at diskrimination kun kan knytte sig til en bestemt person med et bestemt handicap. Således vil fx forældre, der diskrimineres som følge af tilknytningen til et barn med handicap ikke være eksplicit dækket af bestemmelsen om indirekte diskrimination. Dette er åbenlyst urimeligt, jf. den nyligt afsagte kendelse i den såkaldte Coleman-sag, og derfor skal teksten formuleres, så der ikke opstår tvivl om dette.

Artikel 2, stk. 5

Det skal bemærkes, at det, som ovenfor anført, er positivt, at manglende rimelig tilpasning, jf. forslagets artikel 4, stk. 1, litra b), er defineret som forskelsbehandling. Det er imidlertid vigtigt at forstå, at manglende adgang og tilgængelighed for personer med handicap kan afhjælpes gennem generelle bestræbelser og andre foranstaltninger (universelt design mv.) på at gøre ligebehandling og tilgængelighed til en del af de tilbud, der udbydes offentligt. Dette er der taget delvis højde for i artikel 4, stk. 1, litra a), men det er for DH uklart, hvilken retlig status overtrædelser af disse bestemmelser har. Vil sådanne overtrædelser skulle forstås som forskelsbehandling, eller er det noget andet?

Det er helt centralt at holde sig for øje, at den diskrimination af personer med handicap, som ligger i ikke at tilpasse samfundet til alle mennesker, i lige så høj grad som andre typer af diskrimination udgør betydelige hindringer for fuld deltagelse i samfundslivet for personer med handicap. Det kan tydeligt ses af de barrierer, der er skabt inden for fx. byggeri, transport og kommunikation gennem de seneste mange årtier. Det er den type diskrimination, som artikel 4, stk. 1, litra a) tager delvist fat på. Det må derfor sikres, at manglende efterlevelse af denne bestemmelse i lige så høj grad som direktivets øvrige anti-diskriminationsbestemmelser har bindende retsvirkning, samt at der er knyttet effektive sanktioner til manglende efterlevelse.

Artikel 2, stk. 6

DH ser det som en risiko, at muligheden for at forskelsbehandle på baggrund af alder kan benyttes til indirekte at diskriminere personer med handicap. Frekvensen af personer med handicap blandt ældre borgere er højere end frekvensen blandt yngre borgere. Der er personer, der først bliver handicappede, efter at de er blevet "gamle". Særligt derfor vil en beskyttelse mod indirekte diskrimination af denne gruppe på grund af handicap være væsentlig.

Det skal derfor præciseres, at det udelukkende er kravet om et forbud mod diskrimination på baggrund af biologisk alder, som der kan gøres undtagelser fra. Det skal også præciseres, at der ikke er mulighed for at diskriminere på baggrund af sammenhængen mellem alder og handicap. Dette vil være i overensstemmelse med den generelle målsætning fra EU's side om at bekæmpe multipel diskrimination.

Artikel 2, stk. 7

Indskrænkningerne af direktivets gyldighed i forhold til aktuarmæssige og statistiske beregninger udgør et væsentligt problem, da sådanne beregninger må forventes at blive benyttet i forbindelse med fx pensionsordninger, sundhedsforsikringer og kriterier for långivning.

Der synes dermed at opstå en modsigelse af artikel 12 i FN's konvention om rettigheder for personer med handicap vedr. retlig handleevne, som også berører den lige ret til at opnå lån og ejendomsret, artikel 25 om lige ret til sundhed samt samme konventions artikel 28, stk. 2, litra e) om pensionsordninger.

Den tilsvarende bestemmelse i det parallelle direktiv, om ligebehandling i forhold til køn fra 2004, indeholder snævrere muligheder for medlemsstaterne i henseende til at tillade forskelsbehandling på dette punkt. DH er derfor meget forundret over valget af et større råderum i forhold til handicap. DH foreslår, at der som minimum specificeres meget klare kriterier for, hvornår handicap kan indgå som en faktor i aktuarmæssige og statistiske beregninger. Som bestemmelsen er formuleret nu, er det ikke klart, hvornår handicap kan indgå og under hvilke betingelser.

Derudover mener DH, at det er relevant at rejse spørgsmålet om, hvorvidt lige adgang til forsikringslignende ordninger ikke er en opgave, der bør løses solidarisk enten af forsikringstagerne i fællesskab eller af samfundet som sådan. Dette er eksempelvis i overensstemmelse med den nuværende tilgang, når det gælder gruppelevsforikringer og øvrige lignende kollektive forsikringer.

Artikel 2, stk. 8

Det skal bemærkes, at en tilsvarende bestemmelse ikke er fastsat i de parallelle direktiver om henholdsvis ligebehandling i forhold til køn og race. For DH er den praktiske betydning af en sådan bestemmelse uklar i forhold til gruppen af personer med handicap. DH savner en konkret begrundelse for bestemmelsens optræden i forslaget, ikke mindst i forhold til dets konsekvenser for gruppen af personer med handicap.

Artikel 3, stk. 1, litra a)

Bestemmelserne vedr. aktuarmæssige og statistiske data i artikel 2, stk. 7, kan tænkes at have indflydelse på rækkevidden i forhold til visse sociale sikringsordninger og sundhedsordninger. DH finder en afklaring af dette spørgsmål helt nødvendig. Det er vigtigt, at der ikke kan finde diskrimination sted. Der skal være fuld og lige adgang for alle til sociale sikrings- og sundhedsordninger.

Artikel 3, stk. 1, litra d)

En indskrænkning, der ligner den i litra d), findes ikke i de parallelle direktiver vedr. henholdsvis race og køn. Indskrænkningen rejser nogle spørgsmål i forhold til, hvilken status tilbud, som udbydes af eksempelvis private foreninger og andre typer af non-profit foretagender, har i forhold til direktivets anvendelsesområde. I Danmark kunne dette fx være andelsboligforeninger. DH efterlyser en afklaring af dette spørgsmål. DH savner en konkret begrundelse for, at indskrænkningen skulle være særligt relevant i dette direktivforslag.

Artikel 3, stk. 2

Det skal bemærkes, at dette er et område, hvor FN's konvention om rettigheder for personer med handicap indeholder væsentlige bindende bestemmelser.

Artikel 3, stk. 3

En lignende indskrænkning i forhold til uddannelse findes ikke i det parallelle direktiv vedr. race.

Det skal bemærkes, at indskrænkningen tilsyneladende åbner for, at hensyn til organisering, herunder formentlig også økonomiske hensyn, kan gå forud for eksempelvis hensynet til en elev med et handicap, fx i forhold til at sikre inklusion i mainstream skolesystemet. Dette finder DH fuldstændig uacceptabelt. Som minimum må dette tages i betragtning ved en dansk implementering af direktivet. Det må ikke være sådan, at man kan diskriminere personer med handicap på nogen måde eller noget sted i undervisningssystemet. Organiseringen af undervisningen kan i sig selv være diskriminerende.

Der er fastlagt vigtige bindende rettigheder på uddannelsesområdet i FN's konvention om rettigheder for personer med handicap, og eftersom EU har tilsluttet sig konventionen, er man i lige så høj grad som medlemsstaterne bundet af denne. DH er opmærksom på, at EU har en begrænset kompetence i forhold til uddannelsesområdet. Men der er intet i traktaten, der tilsiger, at denne begrænsning lige nøjagtig er relevant i forhold til specialundervisning og organisationen omkring denne. Det synes på den baggrund at være en fuldstændig u hensigtsmæssigt og arbitrær disposition at lade en indskrænkning af direktivets rækkevidde gå på dette og på den måde sætte spørgsmålstejn ved den fulde og hele tilslutning til FN-konventionens principper om et inkluderende skole system – disse principper har været den internationalt anerkendte politiske linje siden først i halvfemserne.

I forhold til artikel 3 generelt skal det konkluderes, der må forventes betydelige fortolkningsproblemer i henseende til afgrænsningen af de politikområder, hvor direktivet har gyldighed. Så meget desto vigtigere vil det være at sikre en bred lovgivning i Danmark, der går videre end direktivet, sådan at afgrænsningsproblemer ikke kommer til at stå i vejen for en effektiv og gennemskuelig beskyttelse mod diskrimination af personer med handicap i Danmark.

Artikel 4, stk. 1, litra a)

Det skal bemærkes, at noget synes at være faldet ud af den danske oversættelse af Kommissionens forslag. Af den engelsksprogede version af forslaget fremgår det, at tilpasningerne skal ske "in anticipation", dvs. under en generel forudsætning om, at personer med handicap benytter tjenester osv. Dette lille begreb er yderst centralt, idet det introducerer en proaktiv forpligtelse til at sikre ligebehandling af personer med handicap. Der må derfor foretages en ændring af den danske oversættelse!

Indskrænkningerne af litra a), der går på tilvejebringelsen af alternativer eller grundlæggende forandringer, er dybt problematiske. Som eksempel kan nævnes tilgængelighed til hjemmesider. Det kan i nogle tilfælde kræve grundlæggende forandringer at sikre en hjemmesides tilgængelighed. Men tilgængeligheden vil i mange tilfælde jo være en forudsætning for, at man kan benytte sig af en offentlig eller privat ydelse. DH savner som minimum en klarlæggelse af, hvad disse indskrænkninger indebærer.

DH står uforstående overfor, at det mere velkendte kriterium om uforholdsmæssigt store byrder ikke er tilstrækkeligt i denne sammenhæng, særligt i lyset af at relevante tilpasninger langt fra altid koster ekstra ressourcer.

Indskrænkningerne af bestemmelsen kan komme til at stå i vejen for, at strukturel forskelsbehandling kan bekæmpes ved hjælp af direktivet. Det er således yderst centralt, at deres rækkevidde begrænses så meget som overhovedet muligt.

DH efterlyser, at bestemmelsen refererer til begrebet universelt design, som er gennemgående i FN-konventionen. En sådan tilgang vil kraftigt nedsætte behovet for tilpasninger i konkrete tilfælde. En tilgang gående på realisering af universelt design i forhold til nye varer og tjenesteydelser ville være et særdeles nødvendigt skridt. Særligt vil det være relevant at koble en sådan tilgang til eksisterende og kommende europæiske standarder, sådan at tilgængelighed ville være klart defineret i hele EU. Dette ville også øge gennemskueligheden af bestemmelsen for aktører på markedet. DH foreslår derfor, at manglende efterlevelse af europæiske standarder vedr. tilgængelighed for personer med handicap indskrives i artikel 4 som en form for diskrimination.

DH ser desuden et behov for at præcisere, at bestemmelsen ikke kun drejer sig om fysisk tilgængelighed for eksempelvis kørestolsbrugere. Personlig assistance, tilvejebringelsen af information i alternative formater og tolkebistand, herunder tegnsprogstolkning, er eksempler på relevante tilpasninger, som efter DH's opfattelse ikke må kunne fortolkes ud af direktivet. Derfor bør artikel 4 reformuleres med henblik på også at inkorporere disse aspekter af adgangen for personer med handicap.

Artikel 4 stk. 2

Det skal bemærkes, at der åbnes for en hel række muligheder for at begrunde undtagelser fra artikel 4, stk. 1. DH foreslår derfor, at der som en yderligere afbalancering af disse mulige begrundelser også indføres et kriterium, der går på de mulige fordele for andre borgere og samfundet generelt, som tilpasninger til fordel for personer med handicap i rigtig mange tilfælde indebærer. Som eksempel kan blot nævnes, at øget tilgængelighed for kørestolsbrugere og gangbesværede i offentlige transportmidler også kan give betydelige fordele for personer i følgeskab med småbørn, med barnevogne, cykler eller bagage. Hertil kommer den ikke ubetydelige effekt i form af forbedring af arbejdsmiljøet i bred forstand.

Yderligere står DH i overensstemmelse med bemærkningen ovenfor til litra a) i nærværende artikel uforstående overfor, at det er nødvendigt at indføre en række undtagelser udover den velkendte om uforholdsmæssigt store byrder. Vi efterlyser derfor en begrundelse af denne disposition. Man kommer let i tvivl om, hvorvidt man reelt vil afskaffe diskrimination af personer med handicap.

Artikel 5 og 6

Disse artikler sikrer muligheden for en effektiv dansk lovgivning til fremme af reelt lige muligheder for personer med handicap. Dette betragter DH som meget positivt og opfordrer samtidig indtrængende den danske regering til at følge dette spor i overensstemmelse med FN's konvention om rettigheder for personer med handicap.

Artikel 7, stk. 1

Multipel diskrimination skal indgå som et element i klagebehandlingen. Dette skal præciseres i direktivet.

Artikel 7, stk. 2

Handicapfaglig ekspertise skal indgå i vurderingen af sager om handicap. Direktivforslaget skal åbne for denne mulighed, sådan at vurderingen ikke udelukkende baseres på juridisk ekspertise. Behovet kan ikke opfyldes fuldt ud ved at lade fx organisationer af personer med handicap indtræde på klagerens side i en sag. Også selve vurderingen af sagen bør være baseret på handicapfaglig viden. Det er et faktum, at kun ganske få juridiske eksperter har viden om handicapområdet, der kan sikre, at de særlige forhold/oplevelser ved at have et handicap kommer til vurdering i forbindelse med afgørelse af sager om diskrimination.

Artikel 10

Omfanget af informationsindsatsen skal præciseres yderligere. Det er vigtigt at få fastslået, at indsatsen ikke kun skal rette sig imod de grupper, som kan komme til at stå over for diskrimination. Også udbydere af varer og tjenesteydelser skal modtage fyldestgørende information om deres proaktive pligter i henhold til direktivet. Desuden foreslår DH, at det overvejes at pålægge medlemsstaterne en forpligtelse til at udvikle redskaber, der kan støtte offentlige og private vare- og tjenesteudbydere i at leve op til direktivets bestemmelser.

Derudover skal det fremgå klart af direktivet, at informationsindsatsen som helhed skal tilrettelægges på en måde, der sikrer tilgængelighed for personer med handicap af alle typer, herunder eksempelvis information i tilgængelige formater, på tegnsprog og forfattet i klar og let forståelig tekst.

Artikel 11

DH vil opfordre til, at man allerede nu efterlever artiklens ånd, og med baggrund i denne, indleder en formel og substantiel involveringsproces af organisationer, af personer med handicap og andre relevante grupper, både på europæisk og nationalt plan med henblik på at sikre en tæt dialog om direktivets udformning og implementering.

Artikel 13

DH vil opfordre til, at den gennemgang af dansk lovgivning, som bestemmelsen indebærer, sammentænkes med den gennemgang af dansk lovgivning, som gennemføres med henblik på ratifikation af FN's konvention om rettigheder for personer med handicap. En sådan sammen tænkt gennemgang bør bestå i en tæt konsultation af handicapbevægelsen og involvere direkte inddragelse af denne.

Artikel 15, stk. 2

DH savner i høj grad en begrundelse for, at der kan gives forlængelse af fristen for implementering, for så vidt angår direktivforslagets artikel 4. Det har ikke været muligt at finde en sådan i Kommissionens lovforberedende arbejder. Hvis begrundelsen er, at det skønnes at være vanskeligt at leve op til artikel 4, er der så meget desto større grund til at give dens bestemmelser retlig virkning så hurtigt som muligt. Den reelle forskelsbehandling af personer med handicap, som manglende efterlevelse af principperne i artikel 4 indebærer, er nemlig ensbetydende med stærke begrænsninger for lige samfundsdeltagelse.

Finanssektorens Arbejdsgiverforening (FA) bemærker, at direktivforslaget regulerer beskyttelse mod forskelsbehandling uden for arbejdsmarkedet og således supplerer de eksisterende direktiver, for så vidt angår diskriminationskriterierne, religion, tro, handicap, alder eller seksuel orientering. Som konsekvens heraf vil direktivforslaget vedrøre området om socialbeskyttelse, sociale goder, uddannelse og adgang til service- og tjenesteydelser.

Indledningsvis skal FA henlede opmærksomheden på, at vi finder det problematisk, at alder indgår på lige fod med de resterende rettigheder. Alder bliver ofte anvendt som et objektive kriterium dels i forhold til lovgivning dels i forhold til administration f.eks. af erhvervelse af kørekort, ret til stemmeafgivning ved demokratiske valg og m.m. Det er alle disse lovmæssige og administrative bestemmelser, som efter direktivets vedtagelse pludselig er potentielt EF stridige og ulovlige.

Det betyder også, at forslaget bekræfter og forstærker en udvikling, herunder via EF domstolen der ligger langt ud over den ramme for regulering, som umiddelbart kan læses af direktivet.

Den forslåede løsning med at indsætte en undtagelsesbestemmelse om at ulige behandling pga. af alder ikke er forskelsbehandling såfremt der er et objektive og rimelig begrundet legitimt formål (art. 2 stk. 6 i direktivforslaget) er ikke en god løsning. FA finder det derfor nødvendigt, at der tages et klart forbehold for, at alder inddrages som diskriminationskriterium i direktivforslaget.

Om uddannelse siger direktivforslagets artikel 3 litra C, at uddannelse er et af de områder, hvor direktivet finder anvendelse. FA finder, at uddannelse er et nationalt anliggende, og at artikel 3 litra C derfor bør udgå.

Vedrørende spørgsmålet om klageadgang anføres i artikel 7 en bestemmelse herom. FA finder, at dette er et nationalt anliggende, som allerede er reguleret via EF domstolens afgørelser og må derfor anbefale, at artikel 7 udgår af direktivforslaget.

Hvad angår artikel 8 om bevisbyrde, er det FAs opfattelse, at der i realiteten her indføres en omvendt bevisbyrde. FA skal anføre, at vi finder dette kritisabelt, uanset at det kendes fra andre direktiver, men finder ikke, at det bør anvendes i forbindelse med dette direktivforslag, og skal derfor bede om at bestemmelsen om bevisbyrde udgår.

I artikel 11, der omhandler dialog med relevante berørte parter, skal vi anmode om, at der tilføjes følgende formulering ”medlemsstaterne tilskyndes til at inddrage arbejdsmarkedets parter i det omfang arbejdsmarkedet berøres”. Dette harmonerer også med artikel 16 i direktivforslaget, der omhandler arbejdsmarkedets parter i forbindelse med en udarbejdelse af en rapport om anvendelsen af direktivet. Vi ser derfor gerne, arbejdsmarkedets parter rykkes frem også til artikel 11.

Artikel 13 om overholdelse er en ny bestemmelse, og FA er af den opfattelse, at der her er tale om et nationalt anliggende, og at artikel 13 derfor bør udgå.

Artikel 14 der handler om sanktioner, skal FA anføre, at dette er et nationalt anliggende i EF retten, og bestemmelsen bør derfor udgå, idet EF domstolspraksis varetager de tværnationale hensyn, og at der derfor ikke specifikt, som der anføres i forslaget, bør anføres typer af sanktioner.

Afslutningsvis anfører FA, at der i direktivforslaget henvises til Traktatens artikel 6 samt forskellige internationale instrumenter i FN samt i den Europæiske menneskerettighedskonvention EU's charter mv. særligt med hensyn til de i direktivet nævnte beskyttelseskriterier. Uanset at disse henvisninger er korrekte, er det væsentligt, at der ikke er tale om henvisninger i snæver forstand, men at de skal ses som et element, der giver juridisk mulighed for, at man via direktivforslaget bidrager til at regulere diskrimination og forskelsbehandlingsområdet mere vidtgående og intens end selve direktivforslaget

FA finder det uheldigt, idet direktivforslaget får en meget bredere anvendelse, end det fremgår af selve direktivforslaget.

10. Regeringens foreløbige generelle holdning

Regeringen er som udgangspunkt positiv over for en styrket indsats mod diskrimination og bakker op om håndhævelsen af menneskerettighederne.

Inden for arbejdsmarkedet er der i dag i dansk lovgivning et forbud mod forskelsbehandling på grund af alder, handicap, køn, race og etnisk oprindelse, religion og tro samt seksuel orientering. Uden for arbejdsmarkedet er der tilsvarende et forbud mod forskelsbehandling på grund af køn, race og etnisk oprindelse. Endvidere indeholder lov om forbud mod forskelsbehandling på grund af race mv., jf. lovbekendtgørelse nr. 626 af 29. september 1987, som ændret ved lov nr. 433 af 31. maj 2000, et strafferetligt sanktioneret forbud mod at nægte at betjene en person på grund af dennes race, hudfarve, nationale eller etniske oprindelse, tro eller seksuelle orientering på samme vilkår som andre eller at give en person adgang på samme vilkår som andre til sted, forestilling, udstilling, sammenkomst eller lignende, der er åben for almenheden. Denne lov omfatter ikke forskelsbehandling på grund af handicap eller alder, og loven omfatter endvidere ikke uagtsomme forhold.

Forslaget til direktiv, som det er fremlagt, giver dog anledning til en række mere specifikke betænkkeligheder, særligt af juridisk karakter, idet forslaget indeholder en række vagt afgrænsede bestemmelser og ligeledes vagt udformede undtagelser for direktivets anvendelsesområde. Dette kan medføre, at rettighedernes omfang reelt vil skulle fastlægges ved domstolskontrol. Der bør derfor arbejdes på en afklaring af rettighederne under de videre forhandlinger.

Endelig er det nødvendigt at få belyst en række spørgsmål vedrørende forslagets nærmere juridiske og økonomiske konsekvenser - herunder rækkevidden af flere mere generelle afgrænsede bestemmelser, inden en nærmere holdning fastlægges.

Regeringen vil arbejde for en afklaring af de afgrænsnings- og fortolkningsspørgsmål, der knytter sig til direktivforslaget, navnlig i relation til beskyttelsen mod forskelsbehandling på grund af alder og handicap.

11. Generelle forventninger til andre landes holdninger.

Én medlemsstat har i første omgang givet udtryk for stor skepsis over forslaget, mens de øvrige i varierende grad må forventes at støtte forslagets principper, idet dog alle må forventes i lighed med Danmark at have behov for afklaring af en række elementer i forslaget. Hertil kommer, at det er vurderingen, at der i forbindelse med forslagets behandling har vist sig en større skepsis end oprindeligt. *Forslaget har været behandlet på 5 arbejdsgruppemøder under det svenske formandskab, hvor hele forslaget har været drøftet.. Medlemsstaterne har fortsat mange uafklarede spørgsmål om fx direktivets rækkevidde, begrebsanvendelse og juridiske fortolkning.*

Sagen er alene på rådsmødets dagsorden som statusrapport.

12. Tidligere forelæggelse for Folketingets Europaudvalg

Sagen har tidligere været forelagt Folketingets Europaudvalg til orientering forud for rådsmøderne (EPSCO) den 2. oktober 2008 og den 8. juni 2009.